

ANDRÉ GIDE

YENİ NİMETLER

VARLIK YAYINLARI

ANDRE GIDE

THE
UNBORN
CHILD

THE
UNBORN
CHILD

THE
UNBORN
CHILD

ANDRÉ GIDE

YENİ NİMETLER

Çeviren:
TAHSİN YÜCEL

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK BÜYÜK CEP KİTAPLARI : 156

Varlık Yayınları, Sayı : 742
İstanbulda, Ekin Basımevinde basılmıştır.
Şubat, 1960

BİRİNCİ KİTAP

I

Ben yeryüzü seslerini işitmez olunca, dudaklarım yeryüzünün çiğlerini içmez olunca gelecek adam, -belki de ilerde beni okuyacak olan adam-, senin için yazıyorum bu sayfaları; çünkü yeterince şaşmazsın belki de yaşadığına; hayatına, bu şaşırtıcı mucizeye yeterince hayranlık duymazsın belki. Benim susuzluğumla içecekmişin gibime geliyor bazı bazı, seni şu okşadığın öbür yarattığın üzerine eğen de sanki benim kendi arzum.

(Arzunun aşk olur olmaz belirsizleşivermesine ne kadar hayranım. Aşkım onun bütün bedenini öyle yaygın, öyle her yandan kucaklıyordu ki, buğulaşsam da farkında olmazdım, Jupiter gibi.)

*Bir bir okşadı çiçekleri
Başiboş meltem.
Bütün yüreğimle dinliyorum seni,
Dünyanın ilk sabahının türküsü.*

*Sabah sarhoşluğu,
Doğan ışınlar, sonra çiçek yaprakları,
İçkiye batmış yapraklar...*

*Dinle öğütlerin en tatlısını,
Dinle, bekleme boşuna,
Bırak geleceği, gelsin,
Usul usul sarsın seni.*

*İşte gitti gidecek nerdeyse,
İlk okşayışı günün,
Şimdi aşka verebilirdi kendini
En korkak ruh bile.*

Mutlu olmak üzere doğdu insan, elbette,
Bütün doğa bunu öğretmede.

*Dört bir yana yayılmış bir sevinç yıkıyor toprağı, toprak da güneşin çağrısıyla terler gibi dışarıya veriyor bu sevinci - nasıl da coşturuyor bu havayı, unsur şimdiden canlanmaya başlıyor havada, hâlâ boynu eğik ama ilk şiddetten sıyrılıyor... Yasaların kördüğüm oluşundan alabildiğine güzel karışıklıkların doğduğu görülüyor: mevsimler; gelgitle-
rin dalgalanışı; buharların durguzluğu, sonra da sellerce dönüşleri; günlerin sakın sakın birbirini kovalayışı; rüzgârların belirli zamanlarda dönüşleri; şimdiden canlanan herşeyi düzenli bir ahenk ığralı-*

yor. Sevincin düzenlenmesine hazırlanıyor herşey, hemen sonra da hayat buluyor işte, yaprakta şaşkın şaşkın titriyor, ad alıyor, bölünüyor, çiçekte koku, meyvede lezzet oluyor, kuşta bilinç, ses oluyor. Öyle ki hayatın dönüşü, yoklayışı, sonra kayboluşu, ışıklarda buharlaşan, sonra da sağnakta yeniden toplanan suyu taklidediyor.

Her hayvan bir sevinç çıkımından başka birşey değil.

Herşey varolmayı seviyor, her varlık seviniyor. Senin lezzet olduğu zaman meyve, türkü olduğu zaman da kuş dediğin şey, sevincin ta kendisidir.

Mutlu olmak üzre doğdu insan, elbette, bütün doğa bunu öğretmede. Bitkiyi yeşerten, kovarı balı, insan yüreğini iyilikle dolduran şey, haz yolundaki çabadır.

Dallar arasında sevinçten titreyen güvercin, - Rüzgârda sallanan incecik dallar, - Dallar arasından ışıldıyan denizin üzerinde, - Ak kayıkları eğen rüzgâr, - Tepeleri ağaran dalgalar, - Sonra gülüş, sonra gök, sonra bütün bunların apaydınlığı, - Yaa, bacım, yüreğim kendini anlatıyor işte, - Mutluluğunu anlatıyor, senin yüreğine.

Kim getirmiş olabilir beni dünyaya, bildiğim yok. Tanrıdır dediler bana; o olmasaydı, kim olabilirdi?

Gerçek şu: varolmaktan bazı bazı öyle ateşli bir sevinç duyuyorum ki, varolmayı varolmadan önce de arzulayıp arzulamadığımdan şüpheleniyorum.

Ama din tartışmasını kışa saklıyacağız, çünkü bir sürü sinir bozucu şeyler var bu konuda.

Sofram boşalmış. Herseyi süpürüp attım. Tamam artık! Kız-oğlan-kız toprağın üzerinde, yeniden doldurulacak gökyüzünün önünde çırılçıplak dikiyorum.

Oo! Seni tanıyorum, Phoibos! Kırağılı çimenler üstüne gür saçlarını yayıyorsun. Kurtarıcı yayınla gel. Altın çizgin, yumuk gözkapaklarımdan içeriye giriyor, karanlığa ulaşıyor; galip geliyor, içerdeki canavar yenildi. Rengi ve ateşi getir tenime, duğağıma susuzluğu, yüreğime hayranlığı getir. Zennitten yere attığın ipek basamakların en hoşuna sarılacağım. Ben toprağa bağlı değilim artık; bir ışık çizgisinin ucunda sallanıyorum.

Ey benim sevdiğim, ey çocuk! seni de götürmek istiyorum yanımda. Hadi, elini çabuk tut, bir ışık çizgisine sarılver; işte yıldız! At ağırlıkları üzerinden. Gecmisin en hafif yükü bile seni tutsak etmesin artık.

Beklememeli artık! Beklememeli! Ey tıkanmış yol! öteye geçiyorum ben. Sıra bende. Işık el etti bana; yol göstericilerin en güvenilirli arzumdur benim için, ben herşeyin âşıkıyım bu sabah.

Binlerce ışıklı tel kesişiyor, gelip yüreğimin üstünde düğümleniyor. Binlerce incecik sezişle, mucizeli bir elbise örüyorum. Tanrı bakıp bakıp gülüyor aradan, ben de ona gülümsüyorum. Kimdi büyük Pan'ın öldüğünü söyleyen? Soluğumun buğuları arasından onu gördüm. Dudaklarım ona doğru uzanıyor. Bu sabah "Ne duruyorsun?" diye mırıldandığını duyduğum da o değil miydi?

Aklımla da, elimle de, parlak olmıyan, çıplak olmıyan bütün perdeleri kaldırıyorum önümden.

*Ey gevşeklik dolu bahar,
İyi davran bana, yalvarırım.*

*Yüreğim sana emanet,
Sen yorgunlukla dolusun.*

*Benim kararsız düşüncem,
Meltemin elinde, sallanıyor.*

*Birşeyler sızıyor içime yumşak mı yumşak,
Baldan.*

*Duyabilsek, işitebilsek,
Yalnız uyku arasından!*

*Gözkapaklarımın arasından
Karşıyorum ışığını,*

*Beni okşayan güneş;
Tembelliğimi bağışla...*

*İçiver kendini bırakmış yüreğimi,
Hoşgörürlük dolu güneş.*

*Ben yeni Adem'im, bugün ben koyuyorum adla-
rı. Bu ırmak benim susuzluğumdur; bu kuru gölgesi
uykumdur; bu çıplak çocuk da arzumdur benim. Aş-
kım kuşun türküsünden alıyor sesini. Bu arı kova-
nında yüreğim uğulduyor. Yeri hiç durmadan deği-
şen ufuk, benim sınırim ol; eğri ışığın altında daha
da açılıyorsun, belirsizleşıyorsun, mavileşıyorsun.*

*Aşkın ve düşüncenin en yüce kavşak noktası bu-
rası.*

Boş kâğıt önümde parıldıyor.

*Tanrının insan oluşu gibi düşüncelerim de gelip
ahengin yasalarına uyuyorlar.*

Eksiksiz mutluluğumun görüntüsüyüm ben, ye-

niden yaratan bir ressam olarak, en titrek, en canlı rengi düşürüyorum buraya.

Artık yalnız kanatlarından tutacağım kelimeleri. Sen misin, sevincimin güvercini? Ah! dur, göğe doğru uçma daha. Kon şuraya; dinlen.

Toprağa yatmışım. Yanımda dal, parıl parıl meyvelerle yüklü, otlara kadar eğiliyor; dokunuyor onlara; çimenliğin en körpe başağına sürtünüyor, onu okşuyor. Bir güvercin ötüşünün ağırlığı sallıyor onu.

Ben on altı yaşında nasıl idiysem öyle, ama daha özgür, daha kusursuz bir delikanlı, coşkun sorusuna bir gün burda cevap bulabilsin diye yazıyorum. Ama bu soru ne olacak?

Çağım la bağıntım yok pek ,çağdaşlarımın oyunları da hiç bir zaman fazla ilgilendirmedi beni. Ben “şimdi” nin ötesine eğiliyorum. İleriye geçiyorum. Bugün bize vargeçilmez gibi görünenlerin pek güç anlaşılabilceğı bir zaman sezinliyorum.

Yeni düzenlerin hayalini kuruyorum. Daha ince, daha içten bir kelime sanatı; söylevden uzak; isbatlamaya çalıştığı hiç birşey olmayan.

Ah! aklımı mantığın ağır zincirlerinden kim kurtaracak? Anlatmaya kalkmıyagöreyim, en içten coşkunluğum bile sahteleşiyor.

Hayat, insanların yetindiği hayattan daha güzel olabilir. Bilgelik mantıkta değildir, aşıktadır. Of! bugüne kadar pek ama pek tedbirli yaşadım. Yeni yasaya uymak için yasadız olmak gerek. Ey kurtuluş! Ey özgürlük! Arzum nereye kadar uzanabilirse oraya gideceğim. Ey benim sevdiğim, gel benimle; oraya kadar götüreceğim seni; sen daha da ötelere gidebilmelisin.

KARŞILAŞMALAR

Gün boyunca, hayatımızın çeşitli hareketlerini, düzenli ve ahenkli olmıyan hiç birşey yapmamak amacını güden, kusursuz beden eğiticiler gibi, bir dans gibi yapmakla eğlenirdik. Marc, hazırlanmış bir ahenge uyarak pompaya, su getirmeye gider, pompayı çalıştırır, suyu çıkarardı. Mahzendeki bir şişeyi bulmak, açmak, içindekini içmek için gereken bütün hareketleri bilirdik; bölmüştük onları. Ahenkle kadeh tokuştururduk. Hayatın güç durumlarında yakayı sıyırmak için de hareketler icadettik; iç karışıklıkları suçlandırmak için de, onları gizlemek için de hareketler bulduk. Baş sağlığı dilemelere has, kutlamalara has danslar vardı. Deli umudun bir

dansı vardı, uygun istekler denilen bir dans vardı. Ünlü balelerde olduğu gibi, incir çekirdeğini dolduramaz kavga adımı, bozuşma adımı, barışma adımı vardı. Birlikte yapılan hareketlerde pek ustaydık; ama kusursuz dostun ayakları kendi başına oynardı. İcadettiğimiz hareketlerin en eğlendiricisi, büyük çayır boyunca, hep birlikte, banyoya doğru inmişti: pek hızlı bir hareketti bu, çünkü ter içinde varmak isterdik; sığırya sığırya giderdik; çayırın eğimi de kocaman adımlarımızı kolaylaştırırdı, tramvay ardından koşanlar gibi bir elimizi ileriye uzatır, öteki elimizle de üzerimizdeki penyuarı tutardık; soluk soluğa gelirdik suya, kahkahalar.kopararak, Mallarmé'den şiirler okuyarak, hemen daldardık.

Ama bütün bunlar oluruna-bırakıştan yoksun, bunun için içten olamazlar diyeceksiniz... Ha! unutuyordum: kendiliğindenliğin bir anlık dansını da yapardık.

Mutluluk, kendimi mutlu olmaya ihtiyacım olmadığına inandırmayı başardığım günden sonra yerleşti içime; evet, mutlu olmak için hiç birşeye ihtiyacım olmadığına inandığım günden sonra. Bencilliğin sırtına kazmayı indirdikten sonra, herkesin kana kana içebileceği kadar sevinç fışkırtmışım sanki yüreğimden. En iyi eğitimin örneklerle gerçekleştirilebileceğini anladım. Mutluluğu bir Tanrı vergisiymiş gibi kucakladım.

Daha neler! diye düşünüyordum o zaman, ruhun bedeninle eriyecekse, elden geldiği kadar erken gerçekleştire sevincini. Ama ruhun ölümsüzse, duyularını ilgilendirmiyen şeylerle ilgilenmek için bütün bir ebediyet olmayacak mı önünde? İçinden geçtiğin şu güzel yerleri hor mu göreceksin çabucak elinden alacaklar diye cânım hazlarını istemiyecek misin? Yolculuğun ne kadar hızlıysa, bakışın da öylesine doymaz olsun; kaçışın ne kadar çabuksa, kucaklayışın da öylesine birdenbire olsun! Ben bir anlık aşıkım, bir daha tutamayacağımı bildiğim birşeyi sarışındaki aşk ne diye daha az olacaktı? Değişken ruh, çabuk tut elini: En güzel çiçek en çabuk solan çiçektir, bil bunu. Çabuk eğil kokusunun üzerine. Ölümsüzün kokusu yoktur.

Doğuştan sevinçli ruh, türkünün duruluğunu bulandırabilecek şeylerden başka hiç birşeyden korkma artık.

Ama ben şimdi anladım ki, herşey geçip giderken hep sürekli olan Tanrı, nesnede barınmaz, aşkıta barınır; ben şimdi sakın ebediyeti anda tatmasını biliyorum.

*Bu sevinç durumunda tutunmasını bilmiyorsan,
ona ulaşmak için fazla uğraşma.*

*Güzelim parıltı,
Uyanışımı karşıla!
Gözüm yok benim, gözüm yok
Madde-dışı olanlarda;*

*Ama seni severim, duru gök.
Ariel gibi hafifim,
Bağlanırsam ölürüm ben
Göğün herhangibir köşesine.*

*Bundan daha özlü birşey
Görmedim, bilmem.
Seni işitmek demektir seni dinlemek.*

*Bu balı tatmalıyım artık,
Sabrım tükendi.*

Ben bu sabah, kalemindeki mürekkebin pek fazla olduğunu bilip de bir leke yapmak korkusuyla kelimelerden bir çelenk çizen biri gibiyim.

II

Tanrı'yı her gün icadetmem, yüreğimdeki minnetten geliyor. Uyanır uyanmaz, varoluşuma şaşı-

yorum, durmamacasına hayranlık duyuyorum. Bir acı geçtikten sonra duyduğumuz sevincin bir sevinç sonunda duyduğumuz kederden güçlü olması nedenidir? Keder içinde bu kederin seni yoksun bıraktığı mutluluğu düşünürsün, oysa mutluluğun kucağında bu mutluluğun senden uzak tuttuğu acıları aklına bile getirmezsın de ondan; mutlu olmak senin için doğal birşeydir de ondan.

Duyularının ve yüreğinin götürebileceği derecede bir mutluluk hakkı vardır her yarattığın. Beni ondan azıcık da olsa yoksun bıraktılar mı, hırsızlığa uğramışım demektir. Varolmadan önce, hayatı istiyor muydum, bildiğim yok; ama şimdi yaşıyorum ya, herşey hakkımdır. Ama minnet öylesine hoştur ki, sevmek de benim için öylesine gerekli bir şekilde hoştur ki, havanın en ufak okşayışı bile bir teşekkür uyandırıyor yüreğimde. Minnet ihtiyacı bana, bana gelen herşeyi mutluluk yapmayı öğretiyor.

Sendelemek korkusu mantığın korkuluğuna yapıştırır aklımızı. Mantık vardır, mantığa sığmayan da vardır. (Mantıksızlık kızdırır beni, ama fazla mantık da beni bitirir.) Mantıkla düşünenler vardır, başkalarını haklı olmaya bırakanlar vardır. (Aklım yüreğimi çarptığı için haksız bulursa, ben yüreğime hak veririm.) Yaşamaktan vazgeçenler vardır, bir de, haklı çıkmaktan vazgeçenler vardır. Ben mantık

yokluğunda varıyorum benliğimin bilincine. Ey benim en sevgili, en güleç düşüncem! doğuşumu uygun göstermek için ne diye uğraşayım uzun uzun? Daha bu sabah, Plutarque'ta, Romulus ile Thésée'nin Hayatları'nın eşiğinde, bu iki şehir kurucusunun, "gizli ve uygunsuz bir birleşmeden" doğdukları için, Tanrıların çocukları diye tanındıklarını okumadım mı?...

Geçmişim kısıkvrak bağlamış işte beni. Dünkü varlığımın yönetmediği tek hareketim yok bugün. Ama şu andaki benliğim, beklenmedik, süreksiz varlığım, yeri doldurulmaz varlığım sıyrılıp gidiyor...

Ah! bir kurtulabilsem kendi kendimden! Kendi kendime saygım yüzünden boyun eğdiğim tutukluğun üstünden atlıyacağım o zaman. Burun deliklerim rüzgâra açık. Ah! demir almalı, demir almalı, hem de en gözüpek maceraya doğru... Bu da yarınla ilgili bir sonuç doğurmamalı.

Hep bu kelimeye takılıyor aklım: sonuç. Yaptıklarımızın sonucu; kendi vardığımız sonuç. Bir devamdan başka birşey beklemiyecek miyim kendimden? Sonuç; tehlikeye düşme; önceden çizilmiş yol. Yürümek istemiyorum ben artık, sıçramak istiyorum; geçmişimi dizimle itmek, inkâr etmek istiyorum; tutulacak vaadlerim kalmadı artık: çok tuttum, fazlasıyla tuttum. Gelecek, sadık olmasaydım ne kadar severdim seni!

Seni hangi deniz yeli, hangi dağ yeli havalandıracak, düşüncem? Mavi kuş, titriyorsun, kanat çırpıyorsun, en uçtaki sarp kayanın üzerinde duruyorsun; 'şimdi' seni ne kadar ötelere götürebilirse o kadar ilerliyorsun, hem de daha şimdiden, bütün bakışınla ileriye atılıyorsun, kaçıp geleceğe gidiyorsun.

Yeni kaygılar! Daha sorulmamış sorular!... Dünkü sıkıntım yordu beni; kederimden fazlasıyla bitkinim; ona inanmıyorum artık; geleceğin uçurumu üzerine başım dönmeden eğiliyorum. Uçurumun rüzgârları, götürün beni!

III

Her kabul elçekişte sora erer. Kendinde boyun eğdiğin her şey hayat bulacak. Kendini kabule çalışan herşey, kendini inkâr eder. Kusursuz bir sahiboluş ancak verişle isbatlar kendi kendini. Vermesini bilmediğin herşey senin sahibin olur. Özverisiz diriliş olmaz. Birşey ancak sunuşla çiçeklenebilir. Kendinde korumaya çalıştığın cansızlaşır.

Meyvenin olgunlaştığını nereden anlarsın? - Dahından kopuşundan. Herşey veriş için olgunlaşır, sunuşta iyice biter.

Ey şehvetle sarılmış, lezzet dolu meyve, filizlenmek için kendini harcama gerektiğini biliyorum. Ölsün öyleyse! çevrendeki bu tatlılık ölsün. Bu bol,

bu pek lezzetli, bu şekerli et de ölsün! çünkü toprağın malıdır. Senin yaşamam için ölsün. Biliyorum: "meyve ölmezse yalnız kalır".

Ah, Tanrım! ölmek için ölümü beklememeyi bahşet bana.

Her erdem kendinden vazgeçerek tamamlanır.

Meyvenin son tatlılığının gözü yeşermededir.

Sözler gerçek güzelliklerini güzelliğe boşverince kazanırlar; kişi hiç bir zaman kendini unuttuğu sıradaki kadar göstermez varlığını. Kendini düşünen, kendini engeller. Güzel olduğunu unuttuğu zamanki kadar hiç bir zaman hayran kalmam güzelliğe. En taşkın çizgi en çok boyun eğmiş çizgidir de. İsa ancak Tanrılığından vazgeçerek gerçekten Tanrı olur. Tanrı da İsa'da kendinden vazgeçerek yaratır kendini.

KARŞILAŞMALAR

1

Jean - Paul Allégret'ye

O gün, gönlümüzün keyfine uyarak şehirde gelişigüzel dolaşırken, Seine sokağında zavallı bir zen-

ciye rastlamıştık, -aklında mı-, uzun uzun seyretmiş-tik onu. Fischbacher kitabevinin vitrini önündey-di. İnsan içten olayım derken, bazı bazı kesinliği yitirir de onun için söylüyorum bu ayrıntıyı. Duruşu-muza bir bahane olsun diye, vitrini seyrederek gibi dav-ranıyorduk; ama baktığımız oydu, zenciydi aslında. Yoksuldu, evet, yoksuldu şüphesiz, kendisi gizlemeye çalıştıkça daha çok göze batıyordu yoksulluğu; onu-runun üzerine titriyen bir zenciydi. Bir silindir şap-ka ile düzgün bir redingot giymişti; ama şapka sirk-lerdeki şapkalardan farksızdı, redingot da müthiş es-kimişti; çamaşırı da vardı elbet, vardı ama belki de bir zencinin üzerinde olduğu için ak görünüyordu; sefaleti herşeyden çok, delinmiş ayakkaplarında gö-ze batıyordu. Ufacık adımlarla yürüyordu, artık bir amacı kalmamış biri, az sonra hiç ilerlemez olacak biri gibi; her dört adımda bir duruyor, soba borusu-nu başından çıkarıyor, hava soğuk olduğu halde onunla yelpazeleniyordu, sonra cebinden iğrenç bir atkı çıkarıyor, bununla alnını kuruluyordu, sonra ge-ne koyuyordu yerine, gümüşümsü bir karışık saç al-tında iri, açık bir alnı vardı; bakışı hayattan hiç bir-şey beklemez olmuşlarıncı gibi dumanlıydı, karşı-laştığı insanları görmüyor gibiydi; ama bunlar ken-disine bakmak için durdular mı, vekarını bozmamak için çabucak şapkasını giyiyor, gene yürümeye baş-lıyordu. Hiç şüphesiz az önce birini görmüş, o da kendisine vadettiği şeyin olmayacağını bildirmişti. Umudu tükenmiş insanların hali vardı üzerinde. Aq-lıktan ölen, ama gene birşey istemiye boyun eğmek-

tense, ölümü yeğ görenlerin hali vardı.

Alçalışa razı olmak için zenci olmanın yetmediğini göstermek, bunu kendi kendine de isbat etmek istiyordu şüphesiz. Ah! onun ardından yürümek, nereye gittiğini bilmek isterdim: ama hiç bir yere gitmiyordu. Ah! ona yaklaşıp konuşmak isterdim, ama bunu alınganlığını örselemeden nasıl yapabileceğimi bilmiyordum. Hem sonra, sen de benim yanımda yürüyordun o sırada, yaş:yan, canlı olan herşeyin seni ne dereceye kadar ilgilendirdiğini bilmiyordum.

... Ah! ne olursa olsun yaklaşmam gerekirdi ona.

2

Gene o gün, biraz sonra, metro ile dönerken, o pek sevimli, o ufacık adamı görmüştük, içi balık dolu bir kavanozu davul gibi çalıyordu parmaklarıyla. Kavanoza bir kumaş geçirilmişti, kavanozun içi görülebilirsin diye de kumaşta bir delik açılmıştı, bütün bunların üstüne de bir kâğıt sarılmıştı. Paketin ne olduğu anlaşılmıyordu, ama öyle dikkatli bir tutuşu vardı ki gülerek:

— Bomba mı bu? diye sordum.

O zaman ışığın yanına çekti beni, sonra esrarlı bir sesle:

— Balık, dedi.

Hatırsever bir yaratılıştta olduğu, konuşmaktan başka bir isteğimiz olmadığını da sezdiği için hemen:

— Dikkati çekmemek için örtüyorum üzerlerini, diye ekledi; ama güzel şeyleri severseniz (sanatçısınız şüphesiz), onları göstereyim size.

Bir yandan dikkatle, bebeğinin bezlerini değiştiren bir ana gibi açarken, bir yandan da konuşmaya devam ediyordu:

— Benim işimdir bu; ben balık yetiştiririm. Bakın! şu ufaklar var ya, tanesi on frank eder bunların. Ufacıktır; ama ne kadar ender olduğunu bilemezsiniz. Güzeldir de! Ama bir ışıık çizgisiyle kesiştiği zaman bakın. Nah! Yeşil, mavi, pembe; kendi rengi yoktur, bütün renklere girer.

Kavanozun içindeki suda on iki kadar, oynak işne vardı, kumaşın açık yeri önünden sırayla geçerken alacalanıyorlardı.

— Siz mi yetiştiriyorsunuz bunları?

— Başka birçok balıklar da yetiştiririm! Ama ötekileri dolaştırmam. Çok dikkat ister. Bir düşünsenize! Kimilerinin tanesi elli, altmış franka mal olur bana. Benim orda görmeye gelirler onları, ancak sattıldıktan sonra çıkarırım dışarıya. Geçen hafta zengin bir meraklı geldi, yüz yirmilik bir balık satın aldı benden. Bir Çin balığıydı bu: paşa tuğu gibi üç kuyruğu vardı... Yetiştirmek zor mudur mu dediniz? Bu da söz mü! Beslemesi zordur, sık sık da hastalanırlar. Haftada bir kere Vichy suyuna konulmaları gerekir. Bu da pahalıya malolur. Koymayınca da ol-

maz: tavşanlar gibi çabuk ürerler. Siz de meraklı mısınız, beyefendi? Gelip bir görmelisiniz.

Şimdi adresini kaybettim. Ah! oraya gitmediğim için üzgünüm.

3

En önemli icatların hâlâ bulunmamış olduğu noktasından yola çıkmak gerek, dedi bana. Bunlar da en basit bir görüşün gün ışığına çıkarılmasından başka birşey olmayacaktır, çünkü doğanın sırları açıkta dururlar, biz dikkat etmeyiz ama her gün bakışlarımıza çarparlar. İlerde halklar, güneşin ışığından ve sıcaklığından fayda sağladıkları zaman, bize acıyacaklardır, aydınlığını ve yakacağını pek güç bir şekilde toprağın derinliklerinden çıkaran, gelecek nesilleri hiç düşünmeden kömürleri har vurup harman savuran bizlere. İnsan ne zaman gerçekten tutumlu olacak da kürrenin bütün sıcak noktalarında uygunsuz ya da fazla, gereksiz sıcaklığı tutmasını, kanallaştırmasını başaracak? Gelinecek bu günlere! Gelinecek, diye devam etti söylev çeker gibi. Kürre soğumaya başlayınca olacak bu iş, çünkü kömür de tam o zaman bulunmamaya başlayacak.

Donuk bir düşünceye dalmak üzereydi, görüyordum, onu bundan alıkoymak istedim:

— Ama, dedim, siz de bir kâşif olmadığınız için

biraz fazla sinirli konuşmuyor musunuz?

— En büyükler, en çok tanınanlar değildir, beyefendi, diye atıldı hemen. Söyleyin, rica ederim, tekerleği, iğneyi, topacı bulanın yanında, çocuğun çevirdiği çemberin önünde dik durduğunu ilk defa gören adamın yanında, bir Pasteur, bir Lavoisier, bir Puşkin nedir? Görmesini bilmek gerek, işte herşey bundadır! Ama biz bakmasını bilmiyoruz. Bakın meselâ: tep ne hayranlık verici bir buluştur! Söyleyin bakalım, bunu düşündünüz mü hiç? Oysa herkes faydalanır bundan. Bakıp görmesini bilmek yeter, diyorum size. Ha! bakın! şu içeriye girenden sakının, dedi. Birdenbire değiştirivermişti sesini, beni kolumdan tutup yana çekiyordu. Hiç birşey keşfetmemiş bir geyiktir bu, ama başkalarının malına konmak ister. Bir kelime bile konuşmayın onun önünde, rica ederim (Dostum C. idi bu adam, düşkünler evinin baş hekimiydi). Bakın, şu zavallı papazı nasıl da sorguya çekiyor; çünkü, sivil giyinmiş de olsa, bir centilmendir, bir papazdır o. Büyük bir buluş sahibidir. Onunla anlaşılamamamız üzücü, öyle sanıyorum ki büyük şeyler yapabildik birlikte; kendisiyle konuştum mu bana çince cevap veriyor sanki. Zaten bir zamandır kaçıyor benden. Az sonra, ihtiyar geyikten kurtulunca gidersiniz yanına. Göreceksiniz: pek acayip şeyler bilir, hele bir de birdenbire kafası karımasa... Bakın, şimdi yalnız kaldı işte. Gidin yanına.

— Siz bana neyi icadettiğinizi söylemeden gitmem.

— Bilmek mi istiyorsunuz?

Önce bana doğru eğildi, sonra birden gövdesini geriye çekti, alçak sesle, tuhaf bir ciddilikle:

— Ben düğmeyi bulan adamım, dedi.

Dostum C. uzaklaşmıştı, “centilmenin” kanapesine yöneldim, dirsekleri dizlerinde, alnı ellerinin arasında, oturuyordu.

— Size daha önce de bir yerde rastlamadım mı? diye giriştim.

— Bana da öyle geliyor, dedi beni süzdükten sonra. Ama, hatırlatsanıza bana: az önce şu zavallı deliyle konuşan siz değil miydiniz? Evet, evet, şurada işte, şimdi yapayalnız dolaşiyor, bize sırtını dönmek üzere... Nasıl, iyi mi bari? Eskiden sıkı fıkı dosttuk; ama kıskancın biri o. Benden vazgeçemiyeceğini anladıktan sonra, bana katlanamaz oldu.

— Bunu nasıl açıklıyorsunuz? diye sordum.

— Şimdi hemen anlıyacaksınız, aziz beyefendi. O düğmeyi bulan adamdır, söylemiştir size. Ama düğme yerini bulan da benim.

— O zaman... bozuştunuz, öyle mi?

— Kaçınılmaz birşeydi bu.

IV

İncil’de açık bir yasak, açık bir haram göremiyorum. Tersine, Tanrı’yı mümkün olduğu kadar aydınlık bir bakışla seyretmek söz konusudur ve ben bu

toprakta gözdiktiğim herşeyin bu gözdikmeyle donuklaştığını, dünyanın birdenbire saydamlığını yitirdiğini, ya da bakışımın aydınlığını yitirdiğini duyuyorum, böylece Tanrı, ruhumca duyulur olmaktan çıkıyor, ruhum yaratığa gitmek üzere Yaratıcı'dan ayrılıyor, sonsuzlukta yaşamaz oluyor, Tanrı ülkesindeki yerinden uzak kalıyor.

Size dönüyorum, Ulu İsa, yaşayan şekli olduğunuz Tanrı'ya dönercesine size dönüyorum. Yüreğime yalan söylemekten bıktım. Sizden kaçtığımı sandığım halde, her yerde sizi buluyorum, çocukluğumun tanrısal dostu. Sanırım ki müşkülpesent yüreğim yalnız sizden memnun kalıyor artık. Sizin öğrettiğinizin kursesiz olduğunu, herşeyden vazgeçişte sizi bulduğuma göre, sizden başka herşeyden vazgeçebileceğimi yalnız şeytan inkâr ediyor içimde.

Gerçek gençliğin eşiği,
Cennet kapısı,
Yepyeni sevinçle
Ruhum şaşkın...
Sarhoşluğumu artırın, Tanrım!

Mesafeyi düzleştirin,
Gözden düşmüş ama
Sizi hatırlıyan ruhumu

*Sizden ayıran mesafeyi...
Vecdimi derinleştirin, Tanrım!*

*Çorak kum, çıplak ayakların
İzi çıkıyor üzerine,
Benim toy şüirim de
Kafiyeden geçemiyor.*

*Ruhum sarhoş,
Kaygısızlıkla, geçmişi unutuşla,
İğralanıyor şimdi
Ahenkli dalgalarda.*

*İlk çiçekleriyle zengin,
Küçük ağaç gülmeye başlayınca,
Gözyaşları döken ihtiyar meşede
Kuşlar yuva kurarlar.*

*Sallayın yaprakları,
Gülüşler, tanrısal ahenkler!
Ben bir içki tattım, bir içki,
Şaraptan daha kuvvetli.*

*Işık, pek parlak ışık,
Gözkapaklarımı del, geç!
Tanrım, senin gerçeğin
Yüreğime kadar yaraladı beni.*

KARŞILAŞMALAR

Floransa'da bir bayram günüydü. Ne bayramı? unuttum gitti. Arno'nun Ponte San Trinita ile Ponte Vecchio arasındaki kıyısına bakan pencereden kalabalığı seyrediyordum, akşama doğru, daha coşkun olduğu zaman, bu kalabalığın içine dalmak arzusu- nu bekliyordum. Ben yukarıdan bakarken, bir uğul- tu yükseldi, insanlar koşuştular, Ponte Vecchio üze- rinde, köprüünün yukarısını çevreliyen evlerin deko- runun bittiği, köprüünün tam ortasında bir açıklık bır- raktığı yerde, kalabalığın toplandığını, korkuluktan eğildiğini, kolların uzandığını, gerilmiş ellerin, ırma- ğın çamurlu suyunda yüzen, anaforlarda kaybolan, yeniden beliren, akıntıda sürüklenip giden küçük bir nesneyi gösterdiklerini gördüm. İndim. İnsanlara sordum, küçük bir kızın suya düştüğünü söylediler; şişkin eteği bir zaman yüzeyde tutmuştu onu; şimdi kaybolmuştu. Kayıklar kıyıdan açıldılar; adamlar, ellerinde kancalarla, akşama kadar ırmağın suyunu araştırdılar; boşuna.

Daha neler! Bu yoğun kalabalıkta hiç kimse bu çocuğu görmemiş, tutamamış mıydı?... Ponte Vecchio'ya vardım. Küçük kızın suya atıldığı yerde, on beş yaşlarında bir oğlan, gelip geçen insanların sorularına cevap veriyordu. Bu küçük kızın birden- bire korkuluğun üzerinden öbür yana geçtiğini gör- düğünü anlatıyordu; atılmıştı, kolundan yakalay-

vermişti onu, boşluğun üzerinde tutmuştu bir zaman; arkasında kalabalık, hiç birşeyin farkında olmadan geçip gidiyordu; çocuğu tek başına köprüye çekmeye gücü yetmediğinden, seslenmek, yardım istemek istiyordu; ama kız o zaman: "Hayır, bırak beni," demişti, hem de öyle iniltili bir sesle söylemişti ki, o da bırakmıştı sonunda. Bunu anlatırken hıçkırıyordu.

(Kendisi de, ailesiz olunca belki de daha az dertli olacak yoksul çocuklardandı. Paçavralar giymişti. Bence o küçük kızı kolundan tuttuğu, onu ölümün elinden almıya çalıştığı sırada, onun umutsuzluğunu duymuş, paylaşmış, her ikisine de göğü açan bir aşkla vurulmuştu. Acıdığı için bırakmıştı onu. "Prego... lasciatemi").

Kızı tanıyıp tanımadığını sordular; hayır, ilk defa görüyordu; kim olduğunu hiç kimse bilmiyordu, ertesi günlerde yapılan araştırmalar da boşa çıktı. Ceset bulundu. On dört yaşlarında bir kız çocuğunun cesediydi; pek zayıftı, pek sefil elbiseler vardı üzerinde. Hakkında daha çok şeyler bilmek için neler vermezdim! sonra babasının bir metresi, annesinin bir âşığı olup olmadığını, birdenbire çöküveren şeyi, yaşamak için dayandığı şeyi...

— Ama sevince hasrettiğin bu kitapta bu hikâyenin işi ne? diye sordu Nathanaël.

— Bunlardan da sade sözlerle anlatmak istedim bu hikâyeyi. Gerçekte, sefaletle basıp hızlanan bir mutluluk istemem ben. Başka birini yoksun bır-

rakan bir zenginlik istemem. Elbisem bir başkasını çıplak bırakırsa, çıplak gideceğim. Ah! sen benim soframı açık tutuyorsun, Ulu İsa! senin ülkendeki şölenin güzelliği, bu şölene herkesin davetli olmasından geliyor.

Yeryüzünde öyle geniş, öyle sonsuz yoksulluklar, umutsuzluklar, öyle huzursuzluklar, öyle dehşetler vardır ki, mutlu kişi mutluluğundan utanmadan düşünemez bunları. Gene de mutlu olmasını bilmiyen kişi, başkasının mutluluğu için hiç birşey yapamaz. Mutlu olmanın karşı konulmaz zorunluğunu duyuyorum benliğimde. Ama ancak başkasının zararına olan, başkasını yoksun bırakan sahipliklerle elde edilen her mutluluğu da iğrenç buluyorum. Bir adın daha attık mı, yürekler acısı toplum meselesine geldik demektir. Aklımın bütün kanıtları bir araya da gelse, komünizm eğiminde tutamayacaktır beni. Bana yanlış görünen şey, sahibolan kişiden zenginliklerini dağıtmasını istemektir; ama sahibolan kişiden, ruhunun bağlı kaldığı zenginliklerden gönlüyle vazgeçmesini beklemek ne boş bir hayal. Bana gelince, ben her türlü tekeli sahiplikten tiksindir oldum; benim mutluluğum veriştikten meydana gelmiştir, ölüm fazla birşey alamıyacak benim elimden. Ölümün beni en çok yoksun bırakacağı şeyler, dağınık, doğal, tutulamayan, herkesin malı olan zenginliklerdir; ben

herşeyden önce bunlarla sarhoş oldum. Gerisine gelince, ben bir hanın yemeğini en iyi hazırlanmış sofradan, halk bahçesini duvarlarla çevrili, en güzel bahçeden, gezintiye çıkarken yanıma almaktan korkmadığım kitabı en ender baskıdan üstün tutarım, bir sanat eserini seyretmekte yalnız olsaydım, kederimin sevincimi yenmesi, eserin güzelliğine eşit olurdu.

Mutluluğum, başkalarının mutluluğunu artırmaktır. Mutlu olmak için başkalarının mutluluğuna muhtacım ben.

İncil'de sevince doğru olağanüstü bir çaba vardır, bu çabaya hayran kalırdım, hayranlığım bitmedi de. İsa'dan bize getirilen ilk kelime "Mutlu" kelimesidir... İlk mucizesi de suyun şarap haline geçişi. (Gerçek hristiyan, saf suyla sarhoş olabilen kişidir. Cana mucizesi kendi kendine tekrarlanır.) İncil üzerinde bir keder ve acı dini, bir keder ve acı kutlaması kurmak için, insanların yüzler kızartıcı açıklamaları gerekmişti. İsa: "Gelin bana, acı çekenler, yükler altında ezilenler, sizi rahata kavuşturacağım," dedi diye, acı çekmek, yükler altında ezilmek gerektiği sanıldı; onun getirdiği rahatlayışı "bağışlayışlar" haline getirdiler.

Sevinç uzun zamandan beri, kederden daha ender, daha güç, daha güzel göründü bana. Bunu, hayat boyunca anlaşılabilecek şeylerin en önemlisini, anladığım zaman, sevinç benim için yalnız doğal bir ihtiyaç değil, bir ahlâk zorunluluğu da oldu. Bana öyle geldi ki çevreye mutluluk yaymanın en iyi, en emin yolu, kendimizle bunun görüntüsünü vermektir, bunun için mutlu olmaya karar verdim.

“Mutlu olan ve düşünen kişi, gerçekten güçlü kişidir,” diye yazmıştım; -çünkü bilgisizlik üzerine kurulmuş bir mutluluğun ne önemi vardır? İsa’nın ilk sözü, kederi bile sevinç içinde kucaklamak içindir: Ne mutlu ağlayanlara. Bu sözde ağlamaya çağrıdan başka birşey görmiyenler, bu sözü çok yanlış anlıyorlar.

İKİNCİ KİTAP

Düşünüyorum, öyleyse varım -

Ben şu öyleyse'ye takılıyorum.

Düşünüyorum ve varım; şu sözlerde gerçek payı daha fazla olurdu:

Duyuyorum, öyleyse varım - hattâ: İnaniyorum, öyleyse varım - çünkü şunu demeye gelir bu:

Varolduğumu düşünüyorum.

Varolduğuma inanıyorum.

Varolduğumu duyuyorum.

Bana öyle geliyor ki bu üç cümlecikten en gerçek, tek gerçek olanı sonuncusudur; çünkü "varolduğumu düşünüyorum" varolmamı gerektirmez belki de. "Varolduğuma inanıyorum" da öyle. Birinden öbürüne geçmekte, "Tanrı'nın varolduğuna inanıyorum"u Tanrı'nın varlığının bir kanıtı yapmak kadar gözüpeklik vardır. Oysa: "Varolduğumu duyuyorum..." - burada hem yargılayıcıyım, hem de oluşa katılıyorum. Bunda nasıl aldanabilirim?

Öyleyse varolduğumu düşünüyorum - Varolduğumu düşünüyorum, öyleyse varım. - Çünkü ancak birşeyi aşılabirim -

Örnek: Tanrının varolduğunu düşünüyorum ya da

İki kenarı dik bir üçgenin açılarının eşit olduğunu düşünüyorum, öyleyse varım. - O zaman yerleş-

tirilmesi imkânsız olan Ben kelimesidir;... öyleyse bu vardır - ben dışarda kalıyorum.

Düşünüyorum: öyleyse varım.

Şöyle de denilebilir pekâlâ: acı çekiyorum, soluk alıyorum, duyuyorum: öyleyse varım. Çünkü varolmadan düşünmemek bile, düşünmeden varolabiliriz pekâlâ.

Ama sadece duyduğum müddetçe, varolduğumu düşünmeden varım. Bu düşünme işiyle varlığımın bilincine varıyorum; ama aynı anda, sadece varolmaktan çıkıyorum: düşünerek varım.

Düşünüyorum öyleyse varım'ın karşılığı şu: varolduğumu düşünüyorum; terazinin kolu gibi görünen bu öyleyse'nin hiç bir ağırlığı yok. İki kefedenden her birinde, içlerine koyduğum var yalnız, yani aynı şey var. $X=X$. Sözleri ne kadar değiştirsem boşuna, hiç birşey çıkmıyor bundan, bir zaman sonra zorlu bir baş ağrısından, bir de gidip dolaşmak arzusundan başka hiç birşey.

Aklımızı karıştıran "meselelerin" bazıları, önemsiz değildir şüphesiz, ama hiç mi hiç çözülmez şeylerdir - kararımızı onların çözümüne bağlamak da deliliktir. Bırakıp geçelim öyleyse.

— Ama ben harekete geçmeden önce, neden bu yeryüzünde bulunduğumu, Tanrı'nın varolup olmadığını, bizi görüp görmediğini bilmek ihtiyacımdayım,

çünkü varsa, beni görmesi şarttır; herşeyden önce bilmeliyim ki...

— Araştırın, araştırın öyleyse. Bu arada hiç bir harekete geçemiyeceksiniz.

Çabucak emanetçiye bırakalım bu bagajı; sonra biz de, Edouard gibi, makbuzumuzu alır almaz kaybedelim.

Tanrı'ya inanmamak, sanıldığından çok daha güçtür. Doğaya hiç bir zaman gerçekten bakmamış olmak gerekirdi. Maddenin en ufak kıvıltısı... Ne diye kalkacaktı? Ve neye doğru? Ama bu bilgiler sizin inançlarınız kadar tanrısızlıktan da uzaklaştırıyor beni. Madde, sırrına erilebilir ve biçimi değişebilir olsun, akla yatkın olsun; aklın da maddeyle bir olacak derecede maddeye bağlı bir yanı bulunsun -, bu durum karşısındaki şaşkınlığımı dindarlık diye adlandırmayı kabul ediyorum. Herşey beni şaşırtıyor şu yeryüzünde. Şaşkınlığımı tapma diye adlandıralım, buna razıyım. Boşuna çaba! Bütün bunlarda Tanrı'nızı görememekle kalmıyorum; tersine, olamıyacağı, olmadığı her yerde onu görüyor, onu buluyorum.

Tanrı'nın bile en ufak bir değişikliğe uğratamayacağı herşeyi Tanrısal diye adlandırmıya hazırım.

Hiç değilse son kelimeleri için Goethe'nin bir

cümlesinden (1) ilham alan bu yolun, doğa yasalarına (yani kendi kendine) karşı duracak, bu yasalarla bir olmayacak bir Tanrı'yı kabul etmenin imkânsızlığını gerektirmediği gibi, Tanrı'ya inanmayı da gerektirmemek gibi iyi bir yanı var.

— Bununla Spinoza felsefesi arasında ne fark var, anlıyamıyorum.

— Bir fark bulmak istediğim de yok. Az önce de Spinoza'ya ne borçlu olduğumu seve seve belirten Goethe'yi anıyordum. Herkes kendi benliğinin birazını başka birine borçludur her zaman. Kendilerine bağlanıp yakınlaştığım zaman bazı düşünörlere, sizin Kilise büyüklerine gösterdiğiniz saygıyı gösteririm, bundan sevinç duyarım. Ama sizin geleneğiniz tanrısal bir ilhama dayanır, bu yüzden de her türlü düşünce özgürlüğünü yasak eder, oysa tamamiyle insanca olan bu öbür gelenek, düşünce erdemini bırakmakla kalmaz, onu destekler de, hem de beni ilkin kendim incelemediğim ya da inceliyemeyeceğim hiç birşeyi gerçek diye kabul etmemek yoluna götürür - bu da hiç bir gurur gerektirmez, hattâ pek sabırlı, pek tedbirli, pek çekingen bir düşünce alçakgönüllülüğüne elverebilir, ama tanrısal bir ilhamın mucize gibi araya girmesi olmadan insanın gerçek hiç birşeye erişemeyeceğine inanmaktaki sahte alçakgönüllülüğten de tiksindir.

(1). *Dichtung und Wahrheit* — XVI. kitap.

KARŞILAŞMALAR

Şu son günlerde benden çok sözedildi, dedi Tanrı bana. Yığın yığın yankıları geldi ta buraya. Bu kadarı biraz huzur bozucu. Evet, biliyorum, moda oydum ben. Ama hakkımda bütün söylenenler, çoğu zaman hiç mi hiç hoşuma gitmiyor; bunları hiç mi hiç anlıyamadığım da oluyor. Ama, bakın! siz de onlardanınız (çünkü siz de edebiyata bastırıyorsunuz gaganızı, değil mi?), bir sürü saçmalıklar arasında hoşuma giden şu küçük cümleyi kimin söylediğini söylemelisiniz bana: “Ancak doğılca sözetmeli Tanrı’dan”...

— Bu küçük cümle benimdir, dedim kızararak.

— Güzel. Beni dinle öyleyse, dedi Tanrı, o andan sonra bana “sen” demiye başladı. Bazıları benim hep araya girmemi, kurulu düzeni kendileri için bozmamı isterler. İşleri fazla karıştırmak olur bu, yasalarımıza sadık kalmamam da hilebazlık olur. Öyleyse daha iyi öğrensinler bana boyun eğmeyi; anlasınlar ki en iyi şekilde böyle faydalanabilirler bundan. İnsan, sandığından çok daha fazlasını yapabilir.

— İnsan güçlüklerle gömülmüş, dedim.

— Sıyrılıp çıksın, dedi Tanrı o zaman; yakasını sıyırsın diye onu kendi başına bırakmam, kendisine beslediğim saygıyı belirtmek içindir.

Sonra şunları söyledi:

— Söz aramızda, bu iş fazla yormadı beni. Tamamiyle doğalca oldu. Herşey, sanki bana rağmen olurcasına, bazı ilk verilerden doğdu. Oyle ki, en uzak tomurcuk bile, gelişirken, din bulgünlerinin bütün o guluñç mantık oyunlarından daha iyi açıklıyor beni bana. Yaratışım içinde dağılmışım, orda hem saklanıyor, hem kendimi yitiriyorum, orda durmamacasına kendimi yeniden buluyorum, o kadar ki onunla karışıyor, bir oluyorum, o olmadıkça benim de gerçekten varolabileceğimden şüpheyeye düşüyorum; orada kendime kendi imkânlarımı ispatlıyorum. Ama dağınık şeyler insanın beyninde belirli bir hal alıyor herşeyden önce; öyle ya, sesler, kokular ve renkler insanla bağıntılarında vardırırlar ancak; bu güzelim şafak, bu ahenkli yel türküsü, sular üzerinde göğün yansımaları, suların titreyişleri, insan tarafından toplanılmadıkça, insanın duyuları bunları ahenk haline getirmedikçe, havada boş sözlerden başka birşey değildirler. İnsan, benim yarattıklarımın renk ve can bulduğu bir duyar aynadır.

— İnsanların beni son derece hayal kırıklığına uğrattıklarını da söylemeliyim sana, dedi sonra. Benim çocuklarım olduklarını herkesten çok tekrarlıyanlar, bana daha iyi tapabilmek bahanesiyle, yüzünde kendileri için hazırladığım herşeye sırt çeviriyorlar. Evet, beni babaları olarak adlandıranlar, bana olan aşkları yüzünden, zayıfladıklarını, acı çek-

tiklerini, kendilerini birçok şeylerden yoksun bıraktıklarını görmekten zevk alabileceğimi nasıl düşünebilirler?... Bunun bana hiç bir faydası yok.

Sizin kendi çocuklarınız için yaptığınız gibi, ben de en güzel sırlarımı fundalıklar, - Paskalya yumurtaları -, altına sakladım. Ben, herşeyden önce, bunları aramak için azıcık zahmete girenleri severim.

Kullandığım bu Tanrı kelimesini inceleyip tartıştığım zaman, onun hemen hemen özden yoksun olduğunu, boş olduğunu kabuletmek zorunda kalıyorum; onu böyle rahat rahat kullanmamı sağlayan da bu işte. Şekilsiz bir vazo bu, kenarları alabildiğine genişleyebilen bir vazo, herkes onun içine ne koymak isterse o vardır içinde, içine her birimiz ne koyduksa yalnız o vardır. Buna bütün kudreti boşaltırsam bu kap için nasıl korkum olmaz; onu aşkla doldurursam nasıl olur da kendi kendime karşı dikkatli, her birimize karşı iyi olmam? Ona yıldırım katarsam, şimşek - kılıcı böğrüne bağlarsam, fırtına önünde titreyip ürpermem artık, Tanrı önünde ürperirim.

Tedbir, bilinç, iyilik... insan olmasaydı bunların hiç birini getiremezdim aklıma. İnsan bütün bunları kendinden ayırarak, pek belirsizce, saf halde, yani soyut olarak düşünsün, Tanrı'yı bunlarla biçimlendirsün, bunu yapabilir; hattâ Tanrı'nın başlangıç olduğunu, mutlak yaratığın önde geldiğini, gerçeği onun

haklı gösterdiğini, gerçeğin de onu haklı göstereceğini de düşünebilir; Yaratıcının yaratığa muhtaç olduğunu da düşünebilir; çünkü hiç birşey yaratmasaydı, hiç de yaratıcı olmayacaktı. Böylece her ikisi de tam bir bağıntı ve uyarlık halinde kalırlar, biri olmadı mı ötekinin de olmayacağı söylenebilir, yaratılan şaysız yaratıcı olmaz, insanın Tanrı'ya, Tanrı'nın insana ihtiyacı kalmıyacağı düşünülemez, biri tek başına kaldı mı, hiç birşey düşünülemez kolay kolay.

Tanrı beni tutuyor; ben de onu tutuyorum; varız. Ama bunu düşünürken, bütün acunla tek bir bütün meydana getiriyorum; uzun sözlü insanlığa karışıyor, içinde eriyorum.

KARŞILAŞMALAR

Ulu Tanrı'yı geç bir kalem, dedi o güzelim kız çocuğu. Ah! alın, size bırakıyorum onu; çünkü sizinle tartışmanın pek faydasız olduğunu iyice seziyorum. Hem sonra Tanrı her zaman bulunur, sonra, söyledikleri gibi, her zaman da kendinden olanları bulacaktır. Siz de onlardansınız, istesenez de, istemesenez de böyle bu. Dün papaz gene şunu tekrarlıyordu bana: Tanrı sizi size rağmen kurtaracaktır. Çünkü iyisiniz. Ama o zaman da Ulu Tanrı'yı sevdiğinizi nasıl söy-

liyeabilirsiniz. Bu kadar inatçı olmasaydınız, kendi iradenizin de onun iradesinden bir parça olduğunu, kendinizde iyi olan herşeyin ondan geldiğini anlamakta gecikmiyecektiniz... Ama size Ulu Meryem'den söz etmiye geldim. Ah! bu konuda yakanızı bırakmıyacağım! Şairsiniz de üstelik, onu nasıl sevmiyebilirsiniz, bilmek isterdim. Ama aslında bilmeden seviyorsunuz onu; daha doğrusu: gururunuz yüzünden kendi kendinize itiraf etmiye razı olmadan seviyorsunuz. Yo, ne olursa olsun, pek dikbaşlısınız galiba!... Sabahleyin, hâlâ uykulu çayırılar üzerinde yüzen, gülmüş rengi sisin onun entarisi olduğunu kabul etmemek mümkün mü? Çalkantılı dalgaları birdenbire durgunlaştırıveren şey, onun tertemiz ayakları, yılanı galip gelen ayakları değil de nedir? Şu hayran olduğunuz, şu titriye titriye yıldızlardan düşen ışık çizgisi, gecelerin karanlığında kaynağın suyunu kıvılcımlandırıyor, yüreğinizde yansıyor, onun bakışı bu işte. Yumuşak bir yelin oynattığı yaprakların yüreğinize işliyen, türkü gibi hışırtısı da onun sesidir. Kendisini arılıktan başka bir amacı olmayan ruhlar görebilir ancak; insanların yüreğinde yansıyabilmek için arı kalmalarını sağlar onların. Onu hiç görmedim; hayır, farketmedim daha; ama biliyorum, beni kirletebilecek olan herşeyi benden uzaklaştıran odur, bir de benim ona beslediğim aşk. Hadi! hadi, nazlanmayın: Onu kabul etmeye, onu sevmeye razı olun, ikisi de aynı şey çünkü. O kadar sevindirirsiniz ki beni!... Hattâ, Ulu Meryem öyle zengin gönüllü ki, benim küçük İsa'yı üstün tutmamı hoş görüyor. Ah!

o!... Ama ben onu severken, Meryem'in oğlu olduğunu hiç bir zaman unutmuyorum. Zaten birini sevmekten öbürünü sevmeyiz; Kutsal Ruh'u da sevmemiz gerekir aynı zamanda. Yo, bakın, ne kadar çok düşünürsem o kadar az anlıyorum bu sizin direncinizi. Sonra bütün düşüncemi söyleyebilsem...: bu konuda biraz budala buluyorum sizi.

— Öyleyse başka şeylerden sözedelim, dedim ona.

Ne yalan söylemeli, uzun zaman, en belirsiz kavramları boşalttığım bir çöplük gibi kullandım Tanrı kelimesini. Bu durum da en sonunda, Francis James'ın ak sakallı ulu Tanrı'sına pek az benzeyen, varlığı da onunkinden pek daha belirli olmayan birşey meydana getirdi. İhtiyar insanların yavaş yavaş saçlarını, dişlerini, gözlerini, hafızalarını, en sonunda da hayatlarını yitirmeleri gibi, Tanrım da ihtiyarladıkça (o değildi ihtiyarlıyan, bendim) eskiden kendisine giydirdiğim bütün nitelikleri yitirdi; varlıkla başladı (ya da son verdi) bu işe, ya da gerçeklikle. Kendisini düşünmeyi bıraktım mı, varolmaktan çıkıyordu hemer. Yalnız benim tapışım yaratıyordu onu. Tapışım onsuz olabilirdi; ama O tapışım olmadan edemezdi. Bir ayna oyunu oluyordu bu, bu oyunun bütün külfetini kendi üzerime aldığımı anlayınca, bununla eğlenmekten vazgeçtim. Kişisel nitelikleri tükenen

*bu tanrısal kalıntı, bir zaman da estetiğe, saygı ahen-
gine, doğanın conatus vivendi'sine sığınmaya çalış-
tı... Şimdi bundan sözetmekte bile bir fayda görmü-
yorum artık.*

*Ama, ne olursa olsun, bir zamanlar Tanrı diye
adlandırdığım şeyler, bugün yalnız benimle ve bende
var olduklarını bildiklerim, kavramların, duyguların,
çağrılarının, çağrılara cevapların bularık yığını, ge-
ride kalan herşeyden, kendimden ve bütün insanlık-
tan daha önemli görünüyor.*

*Hangi saçma dünya ve hayat anlayışı sefaleti-
mizin dörtte üçüne sebeb olmayı başarır da yarının
sevincinin bugünkü sevincin yerinden ayrılmasıyla
mümkün olduğunu, her dalganın eğrisindeki güzelliği
kendisinden öncekinin çekilişine borçlu olduğunu,
her çiçeğin kendi meyvesi uğrunda solmak zorunda
olduğunu, meyvenin de düşmedikçe, ölmedikçe, yeni
çiçeklenişleri sağlamıyacağını, böylece baharın bi-
le kışın yasından hız aldığını anlamıya yanaşmıyor?*

*Yukardaki düşünceler, doğa tarihinin öğütlerini
insan tarihinin öğütlerinden daha fazla dinlemeye ça-
ğırıyor beni, her zaman da çağırmıştır. Sonuçların*

haydası pek azdır bence. Kadere bağlıdır onlar her zaman.

En önemsiz bir otun gelişmesi bile değişmez yasalara uyar, insan mantığından kaçarlara, hiç değilse üstünde kahlrlar onun. Deneye yeniden başlanabilir burada, yanılmak mümkün olsa bile, daha sert ve daha keskin bir şekilde güçleştirilmiş bir gözlem, sürekli bir gerçeğe, mantığı da kapsayarak onu aşan, mantığının inkâr edemiyeceği bir Tanrı'ya gittikçe daha çok yaklaşmayı sağlar en sonunda.

Şefkatsiz bir Tanrı'ya. Ama sizin Tanrı'nız da, sizin ona yüklediğinizden fazla bir şefkate sahip değil. İnsanın kendisi bir yara, insanca olmıyan hiç birşey yok. Yerimizi seçmeliyiz bu konuda; burdan yola çıkmalıyız. Yola çıkmalıyız.

Ben Yunan tanrılarına, Ulu Tanrı'ya inandığımdan daha kolay inanıyorum. Ama bu çok - tanrıculığı tamamiyle şairane olarak kabul etmek zorundayım. Köklü bir tanrısızlıkla birdir bu. Spinoza'yı tanrısızlığı yüzünden tutmuyorlardı. Oysa o, İsa'nın önünde, katoliklerin, hem de en itaatli katoliklerin gösterdiği saygıdan daha büyük bir saygıyla eğiliyordu; ama tanrısallığı olmayan bir İsa önünde eğiliyordu o.

Hristiyan varsayımı... kabul edilmez.

Bununla birlikte maddeci görüşlerle de sarsılmaz.

Hilelerinden birini bulup gösterdik diye Tanrı'yı kusurlu bulmamız mı gerek?

Şimşegin meydana gelişini anladık diye yıldırım elinden mi alacağız Tanrı'nın?

— Yıldızlar gereğinden fazla, dünyalar gereğinden fazla, diye düşünür X..., gökte dünyanın çevresinde, ancak onu havada tutacak, dengesini akla uygun gösterecek, onu ısıtacak, aydınlatacak, şairleri hayale daldırtacak kadar yıldız bulsaydı inanırdı, öyle sanıyor. Ama kürremizi Evren'in merkezi sayamayacağını biliyor; bu yüzden İsa'nın kurtarıcılığına da inanmıyorum, diyor. Ve İsa merkezi tutmuyorsa, herşey değilse, hiç birşey değildir benim için.

Gene de, ya odur, ya bu - ama hangisini aklıma sığdırmam daha imkânsız, bunda hiç bir zaman karar veremedim: sonsuz dünyalarla dolu, sonsuz bir uzay. Bu kadar bol yıldızlı, ama yıldızlarının birteki bile fazla olmıyan, sınırlı bir dünya. Bu yıldızların seyrettiği uzayı geçince, ne buluruz? Aklımın çarpıp kaldığı bir sınır. İçinde ucamıyacağı bir boşluk. Bir engel - varlık; ya da yasaklayıcı bir yokluk - hem öznenin, hem nesnenin yokluğu - ilerletici bir yokluk, ya da başhuan... nerde başhuan?... varlığın ağır bir azalışı olabilecek bir yokluk; yoksa birdenbire tam bir siliniş mi?

Hayır. Bunların hiç biri değil. Ama eskiden de şaşarlardı böyle: dünya nasıl ve nerede bitebilirdi? Yuvarlak olduğu ve çizilen kusursuz daire tamamlanınca, ilk çıkılan noktaya gelindiği anlaşılıncıya kadar.

İnsan aklının kesinliğe sahibolamayacağını anladıktan sonra rahatlıkla vazgeçtim kesinlikten. Bunu kabul ettikten sonra ne kalır geriye? Kesinliklerin yapmacıklarını yaratmak, ya kabullenmek ve kendimizi bunların hiç de yalancı olmadıklarına inanmaya zorlamak mı... ya da bunlardan vazgeçmesini öğrenmek. Ben bütün kalbimle buna çalıştım. Böyle bir süttür, kesilmenin insanı umutsuzluğa götüreceğine zerre kadar inanmıyordum.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

I

Bütün doğa hazza varmaya çabalar. Ot dalını o büyütür, filizi o geliştirir, tomurcuğu o açtırır. Tüveyçi ışınların öpüşüne sunan, yaşayan herşeyi şenliğe çağıran, sürfeyi kurt yapan, kelebeği kozadan çıkaran odur. Onun önderliğinde herşey en büyük huzura, daha fazla bir bilince, ilerlemeye yönelir... Bunun için hazlar bana kitapların öğrettiklerinden daha fazla şey öğrettiler; bunun için kitaplarda aydınlıktan çok karanlık buldum.

Ne karar, ne de yöntem vardı bu işte. Düşünce-sizce daldım hazlar okyanusuna, burda yüzmek, burda boğulduğumu duymak alabildiğine şaşırtıyordu beni. Bütün varlığımız haz içinde, şehvet içinde varır kendi bilincine.

İradeyi uzak tuttum; pek doğalcı bıraktım kendimi. İnsan yaradılışının kötü olduğunu işitmiştim, ama denemek istiyordum. Şimdilik kendime duyduğum merak, başkalarına duyduğum meraktan daha azdı, daha doğrusu: etsel arzu, boğuk bir şekilde, hoş bir birleşmeye varmak için çabalıyordu, kendi kendimin dışına atıyordu beni.

Kim olduğumu bilmedikçe, bir ahlâk aramak hiç de öyle akıllıca bir iş gibi görünmüyordu bana, müm-

kün bile görünmüyordu. Aşk içinde bulmak içindi kendimi aramayı bırakmam.

Bir zaman için, her türlü ahlâkı tepmeyi kabul etmek, arzulara karşı direnmemek gerekiyordu. Yalnız onlar yetiştirebilirlerdi beni. Ben de boyun eğdim onlara.

KARŞILAŞMALAR

Ah! diyordu o zavallı sakat... bir kerecik olsun! Virgile'in dediği gibi, "kim olursa olsun kendisi için yandığımı" kollarımda bir kerecik sarabilsem... Öyle sanıyorum ki bu sevinci tattıktan sonra, başka sevinçleri tatmamıya daha kolay boyun eğdim; ölüme daha kolay boyun eğdim.

— Zavallı, zavallı! dedim ona, bir kere tattığın için daha fazlasını isterdin. Ne kadar şair olursan ol, bu konularda hayal kadar hiç birşey huzurunu kaçırmaz insanın.

— Böylece beni teselli edeceğini mi sanıyorsun? dedi.

Gene de, kaç kereler, bir sevinci dalından koparmak üzereyken, birdenbire, keşişler gibi sırt çevirmişimdir ona.

Bunda hiç de vazgeçiş yoktu, ama gelebilecek olan bu mutluluğun öyle tam bir beklenişi vardı ki, öyle tamam bir önceden yapış vardı ki, gerçekleştirilmesi hiç birşey öğretemezdi artık bana, daha şimdiden atlayıp ileriye geçmekten başka yapılacak birşey yoktu, iyice biliyordum ki bir hazzın hazırlanışı ancak onun tazeliğini gidererek sağlanırdı, en tatlı mestoluş da bütün varlığı beklenmeden, birdenbire kavrardı. Ama şehveti çekingenleştiren, etin coşkuluğu geçtikten sonra ruhu pişmanlıklarla dolduran susuşlardan, utançlardan, aykırı görünmekten çekinerek geri duruşlardan, korkak tereddütlerden sıyrılmıştım hiç değilse kendimi. Bir iç bahar yaşıyordu bende, yolumun üstünde rastladığım bütün yansımalar, bütün belirişler, bütün çiçeklenişler onun yankılarıymış gibi geliyordu bana. Öylesine yakıcıydım ki coşkumu başkalarına sigaramın ateşini verir gibi geçirebilirim, coşkum da bununla daha çok alevlenir gibi geliyordu bana. Her türlü külü silkiyordum üzerimden. Bakışlarımda dağılmış, kendinden geçmiş bir aşk gülüyordu. Düşünüyordum: iyilik, mutluluğun çevresine saçtığı bir ışıktan başka birşey değildir; ve yüreğim sırf mutlu olmanın etkisiyle herkese veriyordu kendini.

Sonra, ilerde... Hayır, yaşlanışla birlikte geldiğini duyduğum ne bir arzu azalışı, ne de bir doygunluk oldu; ama, çoğu zaman, doymak bilmez dudaklarım üzerinde hazzın pek çabuk tükenişini bir yana bırakınca, kovalayış sahiboluştan daha değerli gibi

geldi bana, böylece de susuzluğu, susuzluk gidermeden, şehvetin vaadettiklerini şehvetten, aşkın sonsuz bir şekilde uzanışını doygunluktan üstün tutar oldum.

KARŞILAŞMALAR

Şu Valais köyünde onu görmeye gittim, burada sözde iyileşiyor, aslında ise ölüme hazırlanıyordu. Hastalık onu öylesine değiştirmişti ki güç tanıdım.

— Yok canım, yok; iyi değil durumum, hiç de iyi değil, dedi bana. Şimdi herşeyim çöküyor birbiri ardından: kara ciğer, böbrekler, dalak... Dizime gelince!... Bir bak merak ediyorsan.

Çarşaflarını birazcık kaldırıp o cılız bacasını öne getirdi, oynak yerindeki kocaman, top gibi birşeyin üstünü açtı. Çok terliyordu, gömleği bedenine yapışmıştı, iyice belli ediyordu zayıflığını. Kederimi gizlemek için gülümsemeye çalıştım.

— Ne de olsa düzelmen için çok zaman geçmesi gerektiğini biliyordun, dedim. Ama burada rahatsın, değil mi? Hava güzel. Yiyecekler...?

— Çok güzel. Beni kurtaran şey de yediğimi hâlâ iyi sindirişim. Birkaç gündür kilo bile almıya başladım. Ateşim daha az. Uzun sözün kısası, hissedilir şekilde iyiyim.

Hatları bir gülümseme taslağıyla gerildi, belki

de bütün umudunu yitirmemişti anladığıma göre.

— Baharın da eli kulağında zaten, diye ekledim çabucak, yüzümü pencereden yana çevirdim, çünkü gözlerim yaşlarla doluyordu, gözyaşlarımı ondan gizlemek istiyordum. Yakında bahçede de oturabilirsin.

— Şimdi bile, her gün öğle yemeğinden sonra, birkaç dakikalığına iniyorum bahçeye. Yalnız akşam yemeklerini odama getirtiyorum. Öğle yemeklerini salonda yemeye zorluyorum kendimi, bunu yalnız üç kere yapamadım şimdiye kadar. Sonra iki katı çıkmak da biraz zor; ama dinlenme zamanlarımı ayarlıyorum: bir seferde dört basamaktan fazlasını çıkmıyorum, sonra durup soluk alıyorum. Yirmi dakikada bitiyor bu iş. Ama benim için bir alıştırma oluyor bu; bundan sonra yatağıma kavuşmak da öyle bir sevindiriyor ki beni! Sonra bu iş odanın düzeltilmesi için de bir fırsat sağlıyor. Ama, herşeyden önce, kendimi kapıp koyvermekten korkuyorum... Kitaplarıma mı bakıyorsun?... Evet, senin *Dünya Nimetleri*. Bu küçük kitabı hiç ayırmıyorum yanımdan. Bana verdiği teselli, cesareti bilemezsin.

Hiç bir iltifat bu kadar duygulandıramazdı beni; çünkü, ne yalan söylemeli, kitabımı yalnız güçlüler beğenecek diye korkardım.

— Evet, diye devam etti, şu durumunda bile, çiçeklenmek üzere olan bahçede bulunduğum zaman, ben de Faust gibi, geçen dakikaya: “Öyle güzelsin ki!... Dur,” demek isterdim. O sıralarda herşey a-

henkli, herşey tatlı, hoş görünüyor bana... Beni rahatsız eden birşey varsa, o da benim bu konserde yanlış bir nota, bu tabloda bir leke gibi durmam... Güzel olmayı o kadar isterdim ki!

Bir zaman hiç birşey söylemedi, ardına kadar açılmış pencereden görünen göğün mavisine dönüktü bakışları. Sonra, daha alçak bir sesle, ve, görünüşe göre, çekingence:

— Bizimkilere benden haber verirsen çok memnun olurum, dedi. Ben onlara mektup yazmayı göze alamıyorum, hele gerçeği söylemeyi. Annem her mektubuma hemen cevap veriyor, hastalığının benim iyiliğim için olduğunu; Tanrı'nın bu acıları bana kurtuluşum için bahsettiğini; düzelmem için bundan ders almam gerektiğini, iyileşmeyi ancak bundan sonra hakedebileceğimi yazıyor. Bunun için, böyle düşüncelerden kaçınayım diye, daha iyi olduğumu yazıyorum durmadan... düşünceleri öfkeyle dolduruyor içimi. Sen yaz ona.

— Hemen bu sabah yazarım, dedim, ıslak elini tuttum.

— Of! o kadar fazla sıkma, dedi; canımı acıtıyorsun.

Gülümsüyordu.

II

Edebiyatımız, hele romantik edebiyatımız, kederi övdü, hep kederle ilgilendi, onu yaydı; insanı en

şanlı hareketlere götüren şu yapıcı, kararlı kederi de değil; “melânkoli” diye adlandırılan, şairin alnını solduran, bakışını özlemle dolduran gevşek bir ruh halini övdü. Biraz moda, biraz hoş görünme isteği de karışıyordu buna. Sevinç bayağı görülüyordu, gereğinden fazla iyi, budalaca bir sağlığın belirtisiydi; gülüş yüzleri çirkinleştiriyordu. Hüzün ruh zenginliğinin, bu yüzden de derinliğin imtiyazı sayılıyordu.

Bach ile Mozart’ı her zaman Beethoven’dan üstün tutmuş olan ben, Musset’nin o göklere çıkarılan mısraını pek aykırı buluyorum:

“En umutsuz türküler, en güzel türkülerdir,”. Hayır, ben felâketin yumruğu altında insanın devrilip gitmesinden, doğrulmaya çalışmamasından yana değilim.

Evet, biliyorum, doğal olana boyun eğmeden çok, karar giriyor bunun içine. Biliyorum, Kafkas dağında zincire vurulmuş Promethée acı çeker, İsa da çarmıha gerilip ölür, her ikisi de insanları sevdiği için düşerler bu durumlara. Biliyorum, Herkül yarı-tanrılar arasında yalnızdır, devlere, canavarlara, insanlığı boynu eğik tutan bütün o iğrenç güçlere galip gelmenin kaygısını taşır alnında. Biliyorum, yenecek birçok ejderler var, hâlâ, belki de her zaman... Ama sevinçten vazgeçişte de yıkılış var, el etek çekmeye benzer birşey var, korkaklık var.

Bugüne kadar insanlar rahatlığa, mutluluğu sağlıyan şeye, ancak başkalarının zararına, onların üstüne binerek mi yükselmişler, işte artık bunu ka-

bul etmemeliyiz. Ben şu yeryüzünde büyük çoğunluğun, doğal olarak ahenkten, düzenden doğan mutluktan vazgeçmesini de kabul etmiyorum.

Ama insanlar adanmış toprağı - verilmiş toprağı ne hallere getirmişler... tanrıların yüzünü kızartacak birşey bu. Bir oynucağı kıran çocuk bile bu kadar budala değildir, otlayacağı yerleri altüst eden hayvan, yuvasını kirleten kuş bile bu kadar budala değildir. Ey hüznü şehir çevreleri! çirkinlik, ahenksizlik, pis koku... Birazcık anlaşmayla, birazcık aşkla ne güzel bahçeler olabilirdiniz diye düşünüyorum, şehirlerin kuşakları, bitkilerin vadettiğı en zengin, en hoş şeyler korunsaydı - bir kişinin herkesin sevincine karşı en ufak zararı önlenseydi...

Neler olmazdınız ki diye düşünüyorum, boş zamanlar! Ey sevincin takdisindeki ruhsal oyunlar! Ve çalışma, çalışma bile, kurtarılabilir, dinsizce bir lânetlenmişlikten gene sıyrılabilirdi.

Tırtıl ile kelebeğin aynı varlık olduğu bilinmeseydi, hangi evrimci ikisi arasında herhangi bir bağntı olduğunu farzetmeye kalkardı. Zürriyet imkânsız görünüyor; ve aynılık var. Ben öyle sanıyorum

ki, doğayla uğraşan bir bilgin olsaydım, aklımın bütün güçlerini, bütün sorularını bu muammaya doğru yöneltirdim.

Bu değişimleri görmek pek az insana vergi olsaydı, bu değişimler pek ender olsalardı, belki de daha çok şaşırtacaklardı bizi. Ama sürekli bir mucize karşısında şaşkınlığı en sonunda geçer insanın.

Değişen sadece şekil de değildir üstelik; yaşayışlar, istekler de değişir...

Kendini tanı. Çirkin olduğu kadar da zararlı bir özdeyiş. Kendi kendini inceliyen kişi, gelişmesini durdurur. "Kendini iyi tanımaya" çalışan bir tırtıl, hiç bir zaman kelebek olamazdı.

Farklılığım arasından bir değişmezlik hissediyorum iyiden iyiye; farklı hissettiğim, hep benim. Ama mademki bu değişmezliğin var olduğunu biliyorum, duyuyorum, ne diye onu elde etmiye çalışayım? Ben, hayatım boyunca, kendimi tanımaya çalışmaya yanaşmadım; yani: kendimi aramaya yanaşmadım. Bu araştırma, daha doğrusu bu araştırmanın başarıya ermesi, varlığın sınırlanmasına, yoksullaşmasına yol açar, ya da ancak yoksul ve sınırlı kişiler kendilerini bulmayı, tanımayı başarırlar; daha doğrusu: yarattığın kendi kendisi üzerinde edindiği bilgi, onu, onun gelişmesini sınırlandırır gibi geldi bana; çün-

kü, ilerde de kendi kendine benzemek kaygısıyla, insan kendini nasıl buluyorsa öyle kalırdı, oysa olabilecek şeyleri, ele avuca sığmaz, sürekli bir oluşu devam ettirmek daha iyiydi. Kararlı bir sonuç, kendi kendine sadık kalmak isteği, kendi kendisiyle bağını koparmak korkusu, sonuçsuzluktan daha kötüdür bence. Zaten ben bu sonuçsuzluğun görünüşte kaldığına, daha gizli bir sürekliliğe cevap verdiğine inanıyorum. Bir de şuna inanıyorum: her şeyde olduğu gibi burada da kelimeler bizi aldatıyor, çünkü dil, hayatta olduğundan daha fazla bir mantığa boyun eğdirtir bizi; benliğimizin en değerli yanı da kapalı kalmış yanıdır.

III

Ben bazı bazı, sık sık, kötülük duygusuyla, başkaları hakkında, düşündüğümden daha kötü şeyler söyledim, korkaklık yüzünden de, birçok eserler, kitaplar ya da tablolar üzerinde, düşündüğümden çok daha iyi şeyler söyledim, sahiplerinin bana gücümelerinden korkuyordum. Bazı bazı da hiç mi hiç tuhaf bulmadığım insanlara gülümsedim, ahmakça sözleri akıllıca bulmuş gibi davrandım. Bazı bazı eğlenir gibi davrandım, oysa ölümüne canım sıkılıyordu, "biraz daha kal" dedikleri için, gitmeye güç bulamıyordum... Aklımın yüreğimdeki atılışı durdur-

masına ses çıkarmayışım gereğinden çok daha sık oldu. Buna karşılık, yüreğim sustuğu halde konuştuğum da çok oldu. Bazı bazı, göze girmek için, budalalıklar yaptım. Buna karşılık, yapmam gerektiğini düşündüğüm, ama beğenilmiyeceğini bildiğim şeyi yapmayı her zaman göze alamadım.

Geçmiş zamanla ilgili pişmanlıklar, ihtiyarın en boş uğraşısıdır. Böyle düşünüyorum ya gene de kapılıyorum buna. Siz de bu pişmanlığın, ruhu hissedilmez bir şekilde Tanrı'ya götürebilecek bir nitelikte olduğunu düşünerek beni bu yolda destekliyorsunuz. Ama pişmanlıklarımın, kederlerimin niteliği üzerinde aldanıyorsunuz. Beni alt üst eden "yapılmamış"ın pişmanlığı; gençliğim boyunca yapabileceklerimin, yapmam gerekmiş olanların, ama sizin ahlâkınızın engel olduklarının pişmanlığı; bu ahlâka inanmıyorum artık; benim için pek rahatsız ediciydi, gene de bu ahlâka boyun eğmeyi iyi birşey sanırdım, etimden esirgemediğim doyunluğu gururuma verirdim. Çünkü ruh ve beden aşka en çok bu yaşta hazırdır, sevmeye de, sevmeye de en çok bu yaşta lânyıktır, kucaklayış en çok bu yaşta güçlüdür, merak en çok bu yaşta canlıdır, bu yaşta öğreticidir, şehvet en yüksek değerine bu yaşta erişir, ruhla beden de aşkın çekiciliği karşısında direnme gücünü en çok bu yaşta bulur.

Sizin, sizinle birlikte de benim: şeytana-uyuş dediklerimiz var ya, kapılmadığıma pişman olduğum, üzüldüğüm sey budur işte; bugünkü pişmanlığım bunlardan birkaçına kapılmış olmam değil, başka birçokları karşısında direnmiş olmamdan geliyor, sonradan koştum onların ardından, sevimlilikleri azalmıya başladıktan, düşüncem için faydaları azaldıktan sonra koştum.

Gençliğimi kararttığım için, düşleri gerçekten üstün tuttuğum için, hayata sırt çevirdiğim için pişmanım.

Ah! bütün o yapmadıklarımız, herşeye rağmen yapmış olabileceklerimiz... diye düşünecekler hayattan ayrılacakları sırada. - Yapmamız gerektiği halde yapmadıklarımız! şunun burun düşünebileceklerinden sakınarak, uygun zamanı bekliyerek, tembellik ederek, bir de: "Adam sen de! ne zaman olsa yaparız!" deyip durduğumuz için. Yeri doldurulmaz her günü, bir daha ele geçmiyecek her ânı yakalayamadığımız için. Kararı, çabayı, kucaklayışı geriye attığımız için...

Geçen saat iyiden iyiye geçmiştir.

— Ah! ilerde gelecek olan sen, diyecekler, sen daha becerikli ol: ânı yakala!

Uzay içinde, kapladığım bu noktaya, sürenin bu belirli ânına yerleşiyorum. Haç biçimi olmamasını hiç de kabul etmiyorum. Bütün uzunluklarınca geri-yorum kollarımı. İşte güney, işte kuzey, diyorum... Ben etkiyim; sebep olacağım. Sınırlayıcı sebep! Bir daha hiç bulunamayacak bir fırsat. Varım; ama varoluş sebebini bulmak istiyorum. Ne için yaşadığımı bilmek istiyorum.

Gülünç düşme korkusu en kötü korkaklıklarımıza yol açar. Ne kadar körpe heves alabildiğine yiğit buluyordu kendini, ama kanılarına şu "Ham hayal" damgası bastırılınca ,aklı başında insanlarcaya hayalci görülmek korkusuna kapılınca birdenbire sönüverdiler. İnsanlığın bütün ilerlemelerini gerçekleştirmiş ham hayallere borçlu değildik sanki. Sanki yarının gerçeği dünün ve bugünün ham hayalinden doğmıyacak - gelecek geçmişin tekrarı olmayı kabullenirse,yaşama sevincinden iz bile kalmaz içimde. Evet, mümkün bir ilerleme fikri olmadı mı, hayatın hiç bir değeri kalmaz benim için. Dar Kapı'mda Alissa'ya söylettirdiğim sözleri şimdi kendime mal ediyorum:

"Ne kadar mutlu olursa olsun, ilerlemeden yoksun bir durum istemiyorum... ilerleyici olmıyan bir sevince hiç bir değer vermiyorum."

Duyduğumuz korkuyu haklı gösterecek devler pek azdır.

Korkunun doğurduğu devler - karanlık korkusu, aydınlık korkusu; ölüm korkusu, yaşama korkusu; başkalarının uyandırdığı korku, kendi uyandırdığımız korku; şeytan korkusu, Tanrı korkusu - bize kabul ettirtemiyeceksiniz artık bu korkuları. Ama hâlâ umacıların hükmü altında yaşıyoruz. Kim demiş Tanrı korkusu Bilgelğin başlangıcıdır diye! Tedbirsiz bilgelik, sahibisi, sen korkunun bittiği yerde başlarsın, bize hayatı öğretirsin.

Götürülebilecekleri her yere güveni, serbestliği, sevinci götürmek, çok geçmeden bir ihtiyaç oldu benim için, vazgeçilmez mutluluğumun en büyük isteği oldu. Sanki kendi mutluluğumu ancak başkasının mutluluğuyla yaratabilirdim, sanki yaklaşma yoluyla, sevgi yoluyla tadabileceğimden başka bir ben tanımıyordum. İşte bu yüzden, bu mutluluğu önliyebilecek herşey: çekingenlikler, cesaretsizliğe düşmeler, anlaşmazlıklar, kötü sözler, hayal kederlerin hoşâ gidici portreleri, o boş gerçek-dışı susayışları, partilere, sınıflara, uluslara ya da ırklara ayrılmalar, insanı kendi kendinin ya da başkasının düşmanı haline getirme yolunu tutan şeyler, geçimsizlik tohumları, baskılar, korkutmalar, inkârlar, hepsi, hepsi nefrete lâyık göründü bana.

Yılanın sürüklenmesine sincabın aklı ermez. Kaplumbağa ile kirpi kıvrıldı mı tavşan kaçır. Bütün bu farklılığı insanlarda bulacaksın. Bırak öyleyse kendinden farklı olanı ayıplamayı. Bir insan topluluğu birçok hareket şekilleri istediği zaman, mutluluğun birçok şekillerinin çiçeklenişini desteklediği zaman mükemmel olabilir.

Yoldan çıkarıcılar, keder vericiler, zayıflatıcılar, gericiler, geciktiriciler, alaycılar, kişisel düşmanlarım oldu benim.

İnsanı azaltan herşeye kızıyorum; onu daha az güvenli, daha az bilge, daha az çevik yapmaya çalışan herşeye kızıyorum. Çünkü bilgeliğe her zaman ağırlığın, sakıncanın eşlik etmesine aklım yatmıyor. Bilgelinin çoğu zaman ihtiyardan çok çocukta bulunduğuna inanmam da bu yüzden işte!

Bilgelikleri mi?... Ha! bilgelikleri... en iyisi buna fazla önem vermemek.

Herşeyden sakınarak, kabuğuna çekilerek, mümkün olduğu kadar az yaşamak demektir bu.

Öğütlerinde her zaman bir durmuş oturmuşluk, bir durgunluk vardır.

Tembihleriyle çocuklarını alıklaştıran bazı analara benzerler:

— “Bu kadar fazla sallanma, ip kopacak;
Bu ağacın altına oturma, yıldırım düşecek;
Islak yerlerde yürüme, ayağın kayar;
Otların üstünde oturma, üstün başın leke içinde kalacak;

Bu yaşa geldin, biraz daha makul olman gerekirdi;

Kaç kere tekrarlıyacağız sana:

Dirsekler masanın üstüne konulmaz...

Çekilecek gibi değil bu çocuk!”

— Yo! hanımefendi, sizin kadar da değil.

Sevinci, hem şaşırtıcı, hem de çok beklenen sevinci, bütün gün çorak yerlerde yürüdükten sonra, dayanılamıyacak kadar sıcak bir akşam üstü, durak yerindeki barınakta bulduğumuz şu süt çanağına benzetiyorum. Haftalardır süt yüzü görmemiştik, çünkü o sıralarda içinden geçtiğimiz bölge uyku hastalığının hükmü altındaydı, hayvan beslemeye elverişli değildi. Ama, farkında bile olmadan, hayvan yetiştirmenin mümkün olduğu bir hastalıksız bölgeye girmiştik birkaç saattir; otlar öylesine yüksek olmasalardı, ya da atla gittiğimiz yerler daha yüksek olsaydı, yazının şurasında burasında sürüler görbilirdik. O akşam, susuzluğumu dindirmek için, ılık

ve şüpheli bir sudan başka birşey ummuyorduk, tedbirli davranacak, kaynatacaktık ilkin bu suyu, mide bulandırıcı tadını içine katılan alkol, şarap da gidere mezdi, önceki günlerde ister istemez bununla yetinmiştik. Ama o akşam, kulübenin gölgesinde, bizim için sağılmış, bir çanak dolusu sütü bulunca mestoldük. Kül renginde, ince bir kum tabakası, yüzeyini soldurmuştu. Bardaklarımız bu ince zarı yırttılar, süt, altta, daha duru, daha serin gibiydi, günün sıcağından uzak gibiydi. Aktı ama gölgeyi içer gibi oluyordu insan, dinlenişi, rahatlığı içer gibi oluyordu...

DÖRDÜNCÜ KİTAP

I

Ben yalnız soluk alandan, yaşayabilenden hoşlanıyorum. Düzenlemek için, kurmak için çabalıyorum aklım için sonunda. Ama kullanacağım malzemeleri ilkin kendim denemedikçe hiç birşeyin temelini atamam. Kabullenilmiş kavramları, ilkeleri kendi de tanımadıkça kabul etmez benim aklım; zaten ben en gümbürtülü seslerin aynı zamanda en boş sesler olduğunu biliyorum. Söylev düşkünlerinden, iyi-düşünürlerden, iyi-hâvarilerden sakınırım, onların şişini indirmekle başlarım işe. Erdeminde saklı olun kendini beğenmişliği, vatanseverliğinde saklı olun çıkar düşkünlüğünü, aşkında saklı olan etsel iştahı ve bencilliği bilmek isterim. Hayır, artık fenerleri yıldız saymıyorsam, göğüm kararmamıştır; artık hayaletlerin yol göstericiliğine uymaya yanaşmıyorum, artık yalnız gerçeği seviyorum diye iradem zu-yıflamış değildir.

Ama şu kesinlik: insanın her zaman idiyse şimdi de o olmadığı kesinliği, hemen şu umuda yol açıyor: her zaman böyle olmyacak.

Hay Allah, İlerleme putu karşısında, Flaubert'le birlikte ben de gülümsiyebildim; ama ilerlemeyi gülünç bir put gibi gösteriyorlardı da ondandı bu. Ticaretin ve endüstrinin ilerlemesi, hele güzel sanatların ilerlemesi, ne budalalık! Bilginin ilerlemesi, evet, elbette. Ama benim için önemli olan, İnsanın kendisinin ilerlemesidir.

Şimdi olduğu gibi olmamış insan her zaman; ı-ğır ağır elde etmiş kendini, efsaneler ne olursa olsun, inkâr edilmez birşey gibi geliyor bu bana. Bakışımız, az sayıda asırla sınırlı olduğundan, insanı geçmişte hep kendi kendisinin aynı olarak görebilir, firavunlar zamanından beri değişmemiş olmasına hayranlık duyabilir; ama "tarih öncesi girdaplarına" daldı mı bu hayranlık kalmaz artık. Ve her zaman şimdiki gibi olmamışsa, hep böyle kalacağı nasıl düşünülebilir? İnsan gittikçe oluşur.

Ama onlar, Danté'nin şu sonsuz hareketsizliğiyle umudunu yitiren ve: "Bin yılda bir adım bile ilerlesem şimdiden yola çıkmış olacaktım," diye haykıran cehennemliğine benzediğini sanıyorlar insanlığın, beni de buna inandırmak isterlerdi.

Bu ilerleme fikri, başka bütün fikirlerle bağlar kurarak ya da onları kendi hükmüne alarak yerleştirdi aklıma.

(Klâsik çağda bir zaman için elde edilmiş dengeye bakarak kapıldığımız tamamlanmış insan haya-

li, boş hayal.) İnsanlığın bu günkü durumunun muhakkak geride bırakılması gerektiği fikri götürücü bir fikirdir, hemen arkasından da bu ilerlemeyi engelliyebilecek herşeye karşı bir kin (hristiyanlardaki kötülük kinine benzer bir kin) gelir.

Herşey süprülecek. Bunu hakeden de, etmiyen de. Çünkü birini öbüründen nasıl ayırmalı? Siz insanlığın kurtuluşunu geçmişe bağlılıkta aramak istiyorsunuz, oysa ancak geçmişini iterek, işe yaramaz olmuşu geçmişe iterek mümkün olur ilerlemek. Ama siz ilerlemeye hiç mi hiç inanmak istemiyorsunuz. "Olmuş olan ,olacak olandır," diyorsunuz. Ben olmuş olanın bir daha olmayacak birşey olduğunu düşünmek istiyorum. İnsan, eskiden kendisini koruyandan sıyrılacaktır yavaş yavaş; yani artık kendisini tutsak edenden.

Değiştirilmesi gereken dünya değil yalnız; insan da var. Nereden belirecek bu yeni adam? Dışarıdan değil. Arkadaş, onu kendinde bulmasını bil, ham madenden köpüksüz, temiz bir maden çıkarıldığı gibi, onu, bu beklenen adımı iste kendinden. Kendi kendinden elde et onu. Kimsen o olmayı göze al. He-

men kapıp koyverme kendini. Her yaratıkta hayranlık verici imkânlar vardır. Kendini gücüne, gençliğine inandır. Durmamacasına "Bu yalnız bana bağı," demesini bil.

Karışım la hiç bir zaman iyi birşey elde edilmez. Ben gençken, beynim çeşitli cinslerin karışmasından meydana gelmiş şeylerle doluydu. Seçme erdemi.

İlk erdem: sabır. Alelade bekleyişle hiç bir ilgisi yok bunun. Daha çok inatla birdir.

KARŞILAŞMALAR

1

Bourbonnais'de 'sevimli bir ihtiyar kız tanımıştım,

Bir dolapta bir sürü eski ilaç saklardı;

Öyle ki herhangibir şey daha koymak için hemen hemen hiç yer kalmamıştı;

Ve, ihtiyar kız şimdi sapasağlam bir durumda olduğundan,

Kendisine hiç mi hiç faydası olmıyan bu nesneleri böyle saklamanın

Belki de pek faydasız birşey olduğunu söylemeyi göze aldım.

İhtiyar kız kıpkırmızı kesildi o zaman.

Nerdeyse ağlamıya başlayacak sandım.

Küçük şişeleri, kutuları, tüpleri birbiri ardından çıkarmıya başladı.

Söyle diyordu: — “Şu beni bir sancıdan kurtardı, şu da bir boyun ağrısından;

Şu merhem bir kasık çıbanından,

Çıban da, belli mi olur, yeniden çıkabilir;

Şu haplara gelince,

Kabız olduğum sıralarda beni rahatlatıyorlardı.

Şu araç da bir hava verme aracı olmalı ama,

Korkarım ki tamamiyle bozulmuştur...”

En sonunda bütün bu ilâçların eskiden pek pahalıya mal olduklarını söyledi bana,

Ben de onu bunları atmaktan alıkoyan şeyin herşeyden önce bu olduğunu anladım.

2

Sonra bütün bunları bırakacağımız gün gelip çatar.

Bu "bütün bunlar" dediklerimiz ne olacak - Kimi yaratıklar için

Biriktirilmiş bir sürü mal, mülk, kitaplık,
Boş zamanların tadına varmanın
Zevkini duyuracak sedirler;

Başka birçokları için de zahmet olacak, çalışma olacak bu.

Aileyi ve dostları, büyüyen çocukları bırakıp gitmek;

Başlanmış iş, meydana getirilecek eser;
Hâlâ okumak istediğimiz kitaplar;
Gerçek olmasına ramak kalmış düş;
Ciğerlerimize hiç bir zaman çekemediğimiz kollar;

İyice giderilmemiş meraklar;
Yoksullar ki sizin desteğinize güveniyorlardı;
*Bir barış, bir huzur ki ona erişeceğimizi umuyorduk...

Sonra birdenbire iş işten geçmiş; hiç birşey yürümez olmuş.

Sonra, bir gün, şunu duyuyorsunuz:

— Biliyor musunuz... Gontran; az önce on gördüm. İşi bitmiş biçarenin.

Sekiz günden beri, yarı yarıya ölmüş bir durumdaydı.

Tekrarlayıp duruyordu: “duyuyorum, duyuyorum, gideceğim artık”.

Oysa hâlâ bir umut vardı. Ama tamam artık.

— Nesi var?

— Endokrinlerden çekiyor galiba,

Ama yüreği de iyice yıpranmıştı.

Bir çeşit ensülin zehirlenmesi, dedi hekim.

— Pek tuhaf bu anlattıklarınız.

— Oldukça büyük bir servet bıraktığı söyleniyor.

Bir madalyon ve tablo koleksiyonu.

Hazineye rapor verildi, akrabaları bir şantim bile alamıyacaktılar.

— Madalyon mu! insan bunlarla nasıl ilgilenebilir, anlıyamıyorum.

Bırak alaycılığı. Bir insanın ölüşünü gördün; hiç de gülünç bir yanı yoktu bunun. Korkunu gizlemek için, işi şakaya dökmeye çalışıyorsun; ama sen titremede, sözde-şirrin de iğrenç.

— Olabilir... Evet, ölen bir insan gördüm... Bana öyle geldi ki, ölümden önce, bunalıtı geçtiği zaman, acı körleniyor. Ölüm bizi almak için kürklü eldivenler giyiyor. Uyumadan boğmuyor; bizi ayırdığı şey de açıklığını, varlığını, sanki gerçekliğini ön-

ceden yitiriyor. Öyle soluk renkli bir evren ki bırakmak fazla üzüntü vermiyor artık, hayıflanacağımız birşey de kalmıyor.

Ben bu yüzden, ölmek pek de güç birşey değil galiba, diyorum kendi kendime, öyle ya, eninde sonunda herkes o yolun yolcusu nasıl olsa. Hem sonra, insan yalnız bir kere ölmeseydi, belki de edinilecek bir alışkanlık olurdu bu.

Ama ölüm, hayatını doldurmamaş kişi için pek acıdır. Din ona: — Aldırma. Öbür yanda başlar herşey, mükâfatlandırılacaksın, dese de boşuna.

Bu dünyada başlamalı yaşamaya.

Arkadaş, hiç birşeye inanma; delilsiz kabul etme hiç birşeyi. Şehitlerin kanı hiç birşeyi isbatlayamadı hiç bir zaman. Şehit vermemiş, ateşli düşünceler uyandırmamış din yoktur. İnanç adına ölür insan; inanç adına öldürür. Bilmek isteği şüpheden doğar. İnanmayı bırak da öğrenmiye bak. Ancak delil olmadı mı zorla kabul ettirtmeye çalışır insanlar. İnan-dıramasınlar seni. Sana zorla kabul ettirtmesinler birşeyi.

Zorlu yaraların yarattığı durum - acıyı uyutur...

Montaigne'in hayranlık verici hikâyesini hatırlamal, attan düşüp bayılışını anlatır bu hikâyede. Rousseau da hayatına mal olmasına ramak kalmış

kazayı anlatır: "Ne darbeyi, ne düşüşü, ne de sonradan olanları duydum, kendime geldiğim âna kadar... Gece ilerliyordu. Gökyüzünü gördüm, birkaç yıldız gördüm, azıcık yeşillik gördüm. Bu ilk duyu pek hoş bir an oldu. Kendimi bununla duyuyordum yalnız. Bu anda hayata doğuyordum ve bana öyle geliyordu ki gördüğüm bütün bu nesneleri hafif varlığımla dolduruyordum. Tamamiyle şimdiki dakikadaydım, hiç birşey hatırlamıyordum. Ne acı, ne korku, ne de bir kaygı duyduğum vardı..."

Savaş çıktığı zaman yitirip de o zamandan beri boşu boşuna aradığım, kendi adını da, yazarının adını da unuttuğum o ufacık doğa bilgisi kitabı (ufak boyda, resimli, kızıl bez ciltli bir kitaptı), yalnız önsözünü okumuştum, doğa bilimlerini incelemeye çağrı gibi birşeydi. Bu önsözde (burasını çok iyi hatırlıyorum), kısaca konuşmak gerekirse, ıstırapın bir insan icadı olduğu, doğada herşeyin ondan kaçınmaya çalıştığını; insanın işe karışması olmasa pek zayıf bir dereceye düşeceği söyleniyordu. Her canlı acı çekebilecek durumda olmadığından değil; kötü doğmuş ve zayıf olan her varlık yok olduğu için. Sonra pek güzel örnekler veriliyordu: bunlardan biri de tavuk örneğiydi, tavuk, atmacanın pençesinden kurtulur kurtulmaz, önceki kadar kaygısız bir halde, taneleri gagalamaya başlardı. O şimdiki zaman içinde yaşar çünkü, diyordu yazar, ben de yazar gibi düşünüyorum: o şimdiki zaman içinde yaşar, böylece sayısı en yüksek dereceyi tutan acılarımızdan, geçmişle ilgili düşüncelerde (kederle, pişmanlık-

larda) ya da gelecek korkusunda barınan hayal acılarımızdan uzak kalır. Yazar, düşüncemi hemen ardından sürükleyen pervasız tezine devam ederek (insanın değil de başka bir hayvanın) kovaladığı tavşan ya da geyiğin koşmasında, sıçrayışlarında, hillerinde sevinç bulduğunu savunuyordu. Savundukları arasında, doğru olduğunu bildiğimiz birşey daha vardı: yırtıcı hayvanın pençe vuruşu, her şiddetli yaralanışta olduğu gibi, uyuştururdu, böylece avlanan hayvan, acı duymadan devrilirdi çoğu zaman. Öte yandan, pek ilerilere götürülen bu tezde, biline-ne aykırı gibi gelebilecek şeyleri de görüyorum; ama bunun, bütün olarak ele alınınca, tamamiyle doğru olduğuna, varolma mutluluğunun da, insan bir yana bırakılırsa, bütün doğada, acıyı kolayca yendiğine inanıyorum. Ama bu yeniğin insanda durması, insanın kendi kabahatından.

Bu kadar çılgın olmasaydı, savaşın birçok acılarından, başkasına karşı bu kadar vahşi olmasa, sefaletin sebeb olduğu sayısız acılardan uzak kalabilirdi. Ham hayal diye birşey yok burada; çoğu acılarımızın kaçınılmaz, gerekli bir yanı olmadığının, yalnız bizim yüzümüzden doğduklarının görülmesi var. Hâlâ kaçınamadıklarımıza gelince, hastalıklarımız varsa, ilâçlarımız da var. İnsanlığın daha güçlü, daha sağlam, böyle olunca da daha sevinçli olabileceğine; çektiğimiz bütün acılardan kendimiz sorumlu olduğumuza inanmamı hiç birşey önleyemez.

II

Doğayı Tanrı diye adlandırmam, daha sade konuşmak, bir de bu iş din bilginlerini sinirlendirdiği içindir. Çünkü bunların doğa karşısında gözlerini yumduklarını, ona baktıkları zamanlarda da incelemesini beceremediklerini anlıyacaksın.

İnsanlardan birşeyler öğrenmeye çalışmaktansa, Tanrı'nın yanında ara öğrenimini. İnsan yapmacıktır; hikâyesi kendi kaçamaklarının, kendi yapmacıklarının hikâyesinden başka birşey değildir. Bir samanlar şöyle birşey yazmıştım: "Bir bostancı arabasının taşıdığı gerçek, Çiğeron'un en güzel sözlerindeki kadar daha fazladır. "İnsanların tarihi vardır, bir de pek doğru olarak doğa tarihi diye adlandırılan tarih vardır. Doğa tarihi'nde Tanrı'nın sesine kulak vermesini bil. Onu belirsizce dinlemekle de yetinme; kesin sorular sor Tanrı'ya, sonra onu kesin cevaplar vermiye zorla. Seyretmekle yetinme: incele.

Körne olan herşeyin yumşak da olduğunu o zaman anlıyacaksın. Tomurcuklar ne kılıflara bürünmezler! Ama yumuşak filizi ilkin koruyan şeyler, filizlenme tamamlanır tamamlanmaz, onu rahatsız etmiye başlar; her gelişme ancak bu kılıfları, ilkin onu sarıp sarmalayanları çatlatmakla mümkün olur.

İnsanlık, kundak bezlerini sever; ama onlardan

kurtulmasını bilmedikçe büyüyemiyecektir. Sütten kesilmiş çocuk annesinin göğsünü itmekle nankör olmaz. Süt değildir ona gereken. Arkadaş, sen de yiyeceğini geleneğin bu süzölmüş imbikten geçirilmiş sütünde aramaya razı olmamalısın artık. Dişlerin var ya işte, çiğnersin, gerçekte bulmalısın seni besliyecek şeyi. Yiğitçe, çırılçıplak doğruhuver; çatlak kılıflarını; destekleri, elinden tutanları uzaklaştır kendinden; dimdik büyümek için sadece kendi özsuyunun atılışına, bir de güneşin çağrısına muhtaçsın artık.

Her bitkinin tohumlarını uzağa attığını göreceksin; ya da tohumların tepeden tırnağa lezzete bürünüp kuşu iştaha getirdiğini, kuş olmadan gidemiycekleri uzak yerlere götürüldüklerini; ya da uskurlarıyla, tuğlarıyla kendilerini yolcu rüzgârlara kapıp koyverdüklerini. Çünkü toprak uzun zaman aynı cinsten bitkileri besledi mi yoksullaşır, zehirlenir, yeni nesil de önceki neslin beslendiği yerde gıda bulamaz. Atalarının sindirdiğini sen de yemiye kalkma. Çınarın, firavun incirinin kanatlı tohumlarının, baba gölgesinde solmadan, cansızlaşmadan başka birşey bulamadıklarını anlarcasına uçuşmalarına bak.

Ve özsuyun dalların en ucundaki tomurcukları, gövdeden en uzak tohumları daha çok şişirdiğini de göreceksin. Anla bunu, geçmişten mümkün olduğu kadar uzaklaşmasını bil.

Yunan masalını anlamıya çalış: Bu masal Achille'in yaralanmaz olduğunu, bedeninde yalnız bir yerden, ana parmaklarının dokunuşunun hatırasıyla yumşayan yerdən yaralanabildiğini öğretir bize.

Keder, beni yenemiyeceksin! İniltiler, hıçkırıklar arasından çok hoş bir türkü dinliyorum. Sözlerini gönlüme göre uydurduğum bir türkü, yüreğimi tam boyun eğeceği sırada güçlendiren bir türkü. Arkadaş, senin adınla dolduruyorum bu türküyü, bir de bana yiğitçe cevap vereceklere bir seslenişle:

Doğrulun, eğilmiş alınlar! Mezarlara dikilmiş bakışlar, kalkın! Oyuk göğe doğru değil, yeryüzünün ufkuna doğru kalkın. Arkadaş, ölülerin pis kokulara büründüğü bu yerleri bırakmaya hazır, yenden canlanmış, yiğit arkadaş, bırak da umudun adımlarının seni götüreceği yere doğru götürsün seni. Hiç bir geçmiş aşkının seni tutmasına izin verme. Geleceğe doğru atıl. Şiiri düşler içine aktarmayı bırak; onu gerçeğin içinde görmesini bil. Ve hâlâ gerçekte değilse, sen yerleştir onu oraya.

Dindirilmemiş susuzluklar, doyurulmamış istahlar, titreyişler, boşu boşuna bekleyişler, yorgunluklar, uykusuzluklar... ah! arkadaş, bütün bunlardan uzak kalmanı ne kadar isterdim! Meyve veren bütün ağaçların dallarını ellerine, dudaklarına doğru eğmek isterdim. Önündeki duvarları, üzerlerine kıskanç tekellülüğün: "Girmek yasak. Özel mülk" yazdığı tahta perdeleri yıkmak isterdim. Emeginin tam karşılığını elde etmeni en sonunda sağlamak isterdim. Alnını yukarı kaldırmak isterdim, yüreğinin artık kinle, kıskançlıkla değil, aşkla dolmasını sağlamak isterdim en sonunda. Evet, en sonunda havanın bütün okşayışlarının, gün ışıklarının, bütün mutluğa çağrılarının sana ulaşmasını sağlamak isterdim.

Kendimden geçmişcesine öne eğilmişim gemide, sayısız dalgaların, adaların, bilinmedik ülkenin maceralarının bana gelişlerini seyrediyorum, ben eskiden bu...

— *Hayır, diyor bana; hayalin aldatıcı. Bu dalgaları görüyorsun, bu adaları görüyorsun; geleceği göremeyiz: Yalnız şimdiki zaman. Anın getirdiğini görüyorum; benden götürdüğü ve bir daha hiç göremeyeceğim şeyi düşünüyorum. Geminin baş tarafında duran kimse, şairce konuşmak gerekirse, uçsuz bu-*

caksız bir boşluktan başka birşey görmez önünde...

— Olabilecek şeylerle dolu bir boşluk. Olmuş olan olmakta olandan daha az önemlidir benim için; olmakta olan da olabilecek olandan ve olacak olandan daha az önemlidir. “Olur”la “olacak”ı karıştırıyorum. Olabilirin varlığa gelmek için çabaladığına, olabilecek olan herşeyin de, insan azıcık yardım etti mi, olacağına inanıyorum.

— Sonra da “sofuluk”tan uzak tutuyorsun kendini! Oysa çok iyi biliyorsun ki, bütün bu olabilecek şeylerden yalnız biri ulaşabilir varlığa, bütün ötekileri yokluğa, hiçliğe itmesi gerekir, ve olabilecekken olmamış her şey de yalnız pişmanlığa çağırır bizi.

— Ben herşeyden önce, ancak geçmişî arkamıza iterek ilerleyebileceğimizi biliyorum. Lut’un karısının, arkasına bakmak istedi diye tuzdan heykel, yani: donmuş gözyaşları haline geldiği anlatılır. Lut öne dönüktür, kızlarıyla yatıp kalkar. Âmin.

Ey kendisi için yazdığım — bugün bana fazla iniltili gelen bir adla seslenirdim sana eskiden, Nathanaël derdim, bugün arkadaş diyorum — iniltili hiç birşeyi yüreğine kabul etme artık.

Sen kendinden iniltiyi, dertyanışı faydasız kılmanı elde etmesini bil. Kendi başına elde edemiyeceğini yalvararak başkasından isteme artık.

Ben yaşadım; sıra sende şimdi. Bundan böyle sende sürececek gençliğim. Kudreti sana geçiriyorum. Benim yerimi aldığını hissedersen, ölmeyi daha kolay kabulleneceğim. Umudumu sana bağlıyorum.

Seni böyle yiğit hissetmek hayatı üzülmenden bırakmamı sağlar. Al sevincimi. Herkesin mutluluğunu çoğaltmakla kur mutluluğunu. Çalış, çarpış, değiştiremiyeceğin hiç birşeyini kabul etme acının. Şunu hiç durmadan tekrarla kendi kendine: yalnız bana bağlı. İnsanlara bağlı olan bütün acılara korkmadıkça razı olmaz insan. Bilgelığın boyun eğište olduğuna inanmışsan, inanma artık; bilgelikten dem vurmayı bırak.

Arkadaş, insanların sana sundukları gibi kabul etme hayatı. Hayatın daha güzel olabileceğine inanır kendini; hayatın, hem senin, hem başkalarının hayatının daha güzel olabileceğine inanmadığın an olmasın; ama başka bir hayattan, ilerdeki hayattan, burdaki hayatımızda bizi avutacak, sefaletimizi kabullenmemize yardım edecek bir hayattan söz etmiyorum. Kabul etme. Hayatın hemen hemen bütün acılarından Tanrı'nın değil de insanların sorumlu olduklarını anladığın günden sonra, bu acılara bir daha razı olmayacaksın.

Hiç birşeyi putlara kurban etme.

atb

VARLIK BÜYÜK cep Kitapları

André Gide'in Tahsin Yücel tarafından dilimize çevrilen Dünya Nimetleri adlı pek ünlü eseri okurlarımızdan lâayık olduğu ilgiyi gördü. Dünya Nimetleri'nin bir de devamı vardı. Yeni Nimetler adını taşıyan bu eser, Gide'in sonradan yazdığı ve yayınladığı kitaptır. İşte size bu ciltte o eserin gene Tahsin Yücelin kaleminden çıkan çevirisini sunuyoruz. Bu kitabı da aynı zevk ve ilgi ile okuyacağınızdan şüphe etmiyoruz.

Lele

2 lira